

ANALYSENOTAT

RESULTATER FRA DELPROJEKT 1: KATEGORISERING AF FAMILIERETLIGE SAGER I STATSFORVALTNINGEN

KORTLÆGNING OG DIFFERENTIERING AF
FAMILIERETLIGE SAGER

MAI HEIDE OTTOSEN
KAREN MARGRETHE DAHL

KØBENHAVN 2017

KATEGORISERING AF FAMILIERETLIGE SAGER I STATSFORVALTNINGEN
Afdelingsleder: Kræn Blume Jensen
Afdelingen for Socialpolitik og Velfærd

© 2017 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

SFI-notater skal danne grundlag for en faglig diskussion. SFI-notater er foreløbige resultater, og læseren bør derfor være opmærksom på, at de endelige resultater og fortolkninger fra projektet vil kunne afvige fra notatet.

INDHOLD

1	INDLEDNING	7
	Aktualitet og relevans	7
	Formål med delanalyse 1: Kategorisering af Statsforvaltningens forældreansvarssager ud fra eksisterende data	11
2	ANALYSENS DATAGRUNDLAG OG METODEILGANG	17
	Datagrundlaget	17
3	RESULTATER. KARAKTERISTIKA VED FIRE TYPER	27
	Indledning	27
	Resultater fra den latente klasseanalyse	27
	Type 1: Lavt konfliktniveau. Vil det fælles forældreskab, men skal have lidt hjælp	30
	Type 2: Højt konfliktniveau. Samspilsdynamikken som det overskyggende problem	32
	Type 3: Bekymringer for barnets velfærd og omsorg	34
	Type 4: Komplekse problemstillinger. Vold som konstituerende problem	36
	Opsamling, tværgående observationer og perspektivering	39
	Fire typer	39

4	ANALYSER AF KØN	47
	Kønsforskelle blandt samme par	50
5	RESUME OG PERSPEKTIVER	53
	Begrænsninger og det videre arbejde	55
	BILAG	57
	LITTERATUR	65

OVERSIGT OVER TABEL- OG FIGURMATERIALE:

- Figur 1.1: Teoretisk model
- Tabel 3.1: Resultat af den latente klasseanalyse
- Figur 3.1: Forekomst af psykisk mistrivsel hos forældre i de fire grupper
- Figur 3.2: Oversigt over de 4 gruppers besvarelsesmønstre i forhold til konflikt og samarbejdsrelationer
- Figur 3.3: Forældrenes konfliktniveau i de fire grupper samt i SF-sagerne i gennemsnit
- Figur 3.4: Forekomst af antal risikofaktorer i de fire grupper samt i SF-sagerne i gennemsnit
- Figur 3.5: Andele børn med afvigende adfærd, restriktiv scoring (> 13), opgjort for de fire grupper
- Figur 3.6: Andele børn med afvigende adfærd, mindre restriktiv scoring (> 10), opgjort for de fire grupper
- Figur 4.1: Variationer i problemopfattelsen efter respondenters køn
- Figur 4.2: Variationer i problemopfattelsen efter respondenters køn og forældrestatus
- Tabel 4.1: Forældrepars grad af enighed om udvalgte problemforekomster. Særskilt efter de fire konflikttyper.

BILAGSTABELLER:

- 2.1: Teknisk resultat af den latente klasseanalyse
- 3.1-3.7: Frekvenstabeller til beskrivelse af de fire typer.
- 3.8: Sammenhæng mellem antallet af risikofaktorer og begge forældres scoring af barnets adfærd (SDQ)

INDLEDNING

AKTUALITET OG RELEVANS

Skilsmisse må i dag betragtes som en normal side ved det danske familieliv. Selvom skilsmisseprocessen er en livskrise for både de involverede børn og voksne, ender langt de fleste skilsmissebørn med at klare sig lige så godt som andre børn, og flertallet har forældre, der er i stand til at samarbejde fornuftigt om barnet (Ottosen, 2016a). Et mindretal af børn kommer dårligere igennem skilsmisseforløbet og mistrives bl.a. som følge af forældrenes vedvarende konflikter (Ottosen, 2016b).

Blandt dagens skilsmisseforældre henvender 25-30 pct. sig til Statsforvaltningen, enten i forbindelse med samlivsbruddet eller fordi der senere opstår vanskeligheder i samarbejdet om børnene. Komplexitetsgraden i sagerne varierer. I nogle tilfælde bliver en sag løst gennem råd og vejledning, fx til at få en samværsaftale sat i stand. I andre tilfælde er der tale om et kompleks af tunge problemstillinger, der ledsaget af et ofte højt konfliktniveau mellem forældre kan indebære, at et sagsforløb strækker sig over lang tid med involvering af forskellige myndigheder. I sjældne tilfælde ses eksempler på, at børn bliver anbragt uden for hjemmet som følge af forældrenes langstrakte og konfliktfyldte skilsmisseforløb.

Det er en del af regeringsgrundlaget (2016), at sagerne på det familieretlige område skal samles under én hat, både for at gøre det mere enkelt for borgerne og også for at sikre, at sagerne kan få den rigtige behandling fra starten. Herved kan man forebygge, at de potentielt komplekse sager udvikler sig til langstrakte sagsforløb. En sådan strategi fordrer viden om risikofaktorer i skilsmissesager, og det fordrer, at der udvikles redskaber til at differentiere mellem de indkomne sager.

FORMÅL

Formålet med det samlede projekt er at bidrage med viden om, hvordan forældreansvarssager hensigtsmæssigt kan kategoriseres efter problemtyngde/alvorlighedsgrad og vil herunder identificere relevante risikofaktorer i de komplekse skilsmisssager, hvor børn kan være velfærdstruede. Arbejdet vil danne baggrund for udvikling af screeningsværktøjer, der kan anvendes i en sags indledende fase for at sikre, at de potentielt komplekse sager bliver opdaget tidligt og kan behandles på en optimal måde. En kategorisering af sagerne, der bl.a. er funderet på en tænkning om risikofaktorer, er et differentieringsinstrument. Filtreringen vil nemlig samtidig indebære, at andre – mindre komplekse/konfliktfyldte – sager vil stå tilbage, sager, som fordrer en anden og mindre omfattende indsats. Den viden, projektet genererer, kan således passes ind i en samlet kortlægning af, hvordan man fremtidigt kan håndtere de familieretlige sager, dog her med særligt fokus på forældreansvarssagerne.

Det samlede projektet består af tre delanalyser:

- Delanalyse 1, 'kategorisering af forældreansvarssager i Statsforvaltningen ud fra eksisterende data', tilvejebringer en grov sortering af Statsforvaltningens klientel ud fra deres problemtyper og udføres på baggrund af eksisterende empirisk og statistikbaseret data.
- Delanalyse 2, 'Viden om risikofaktorer og screeningsværktøjer', tilvejebringer på baggrund af en litteraturgennemgang af viden om risikofaktorer samt om risikobedømmelses- og screeningsværktøjer, der anvendes i det familieretlige regi i lande, vi plejer at sammenligne os med.
- Delanalyse 3, 'Identifikation af risikofaktorer i komplekse, langstrakte sagsforløb', tilvejebringer viden om risikofaktorer i sagsforløb, som er blevet behandlet i det særlige spor med både Statsforvaltningens og kommunens involvering, herunder også sagsforløb, der har ført til en anbringelse af barnet som følge af forældrenes konfliktfyldte skilsmisse.

DET KAN DE TRE DELANALYSER BIDRAGE MED

De tre delanalyser vil for det første udgøre et solidt fundament for overordnet at sortere de forældreansvarssager, som Statsforvaltningen i dag kommer i berøring med. Delanalyserne vil tilvejebringe et godt indblik i, hvad der er på spil såvel i de ukomplicerede som i de mere komplekse sagstyper.

For det andet vil delanalyserne tilvejebringe en tentativ vurdering af konfliktdybden og af forekomsten af centrale risikofaktorer i forskellige sagstyper. Denne viden kan kvalificere overvejelser om, hvilke indsat-

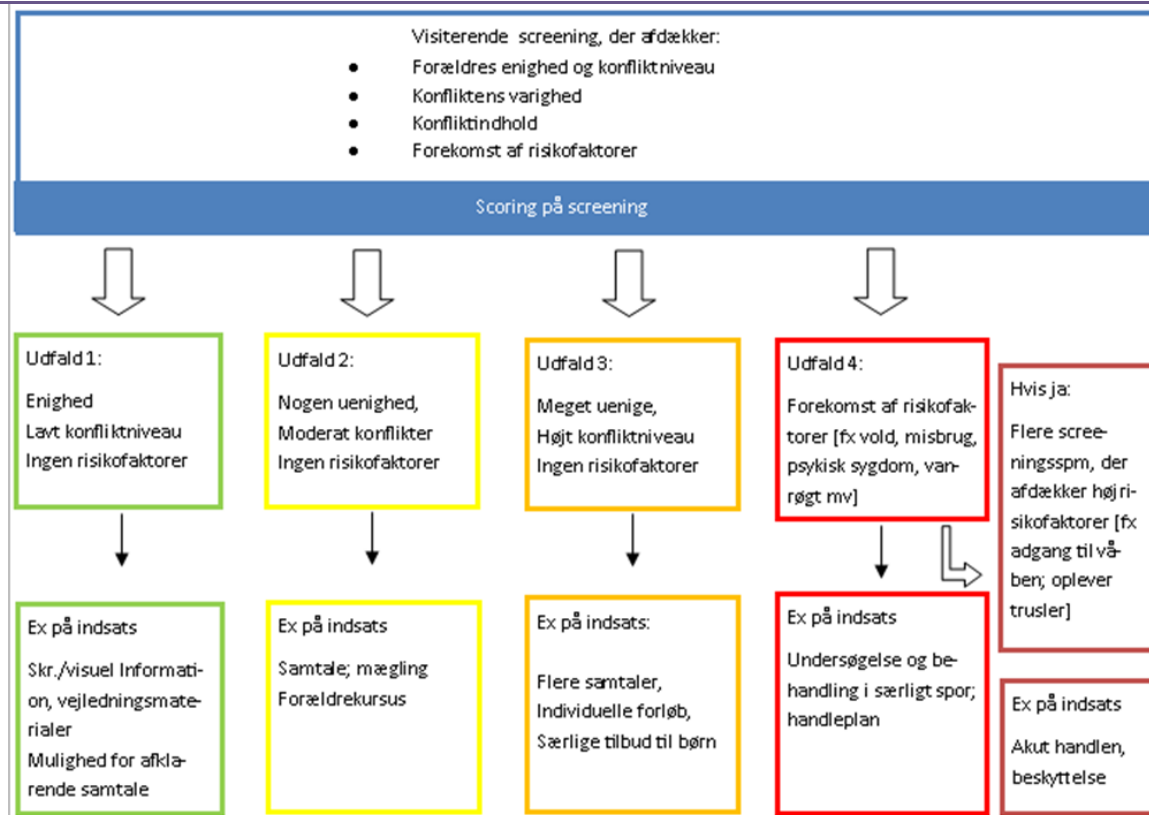
ser og faglige kompetencer der hensigtsmæssigt må være til stede for at løse sagerne til gavn for børnene og deres familier.

For det tredje kan delanalyserne give et fingerpeg om, hvordan forældreansvarssager fremover i praksis kan differentieres. Den frembragte viden kan indgå i udviklingen af egentlige screeningsværktøjer.

Endelig kan analyserne fungere som et grundlag for beregninger af reformens økonomiske konsekvenser, fordi vi vil kunne sætte tal på, hvor mange sager der er relativt lette, og hvor mange der har en mere kompleks karakter. Figur 1.1 illustrerer teoretisk, hvordan man kan differentiere sagerne på grundlag af centrale parametre og giver ud fra allerede kendte forudsætninger også eksempler på indsatser til forskellige sagstyper.

FIGUR 1.1

Teoretisk model, der anskueliggør sammenhæng mellem screeningsparametre, udfald og indsats.



FORMÅL MED DELANALYSE 1: KATEGORISERING AF STATSFORVALTNINGENS FORÆLDREANSVARSSAGER UD FRA EKSISTERENDE DATA

Dette analysenotat er en afrapportering af delprojekt 1.

Formålet med delprojekt 1 er at kategorisere et udvalg af Statsforvaltningens forældreansvarssager efter problemtype for at tilvejebringe et overblik over, hvor mange sager der falder i hvilke kategorier. Inden for hver af disse kategorier identificeres centrale karakteristika hos forældre, børn og sagsbehandlingsforløb.

HYPOTESER

Selvom sagerne på det familieretlige område generelt antages at repræsentere en bred variationsbredde i spektret mellem enkelhed og kompleksitet, forventer vi, at sager om forældreansvar gennemgående befinder sig i den tungere ende, hvad angår konfliktniveau og problemtyngde.

Vores antagelse er baseret på analyser af forskellige datasæt. Allerede i 1999 (Ottosen, 1999) fandt vi i en analyse om Statsforvaltningens klientel, at der var en betydelig differentiering af sagerne. En gruppering af forældre, som ofte stod midt i brudprocessen, var i det væsentlige enige om vilkårene for børnene og havde et relativt uproblematisk forældre-samarbejde, da de henvendte sig til statsamtet. Hos en anden gruppering af forældre, for hvem samlivsbruddet var et overstået kapitel, var konfliktniveauet højt, forældresamarbejdet hyppigt meget problematisk, og der var tegn på sociale belastninger hos forældrene. I en anden endnu ikke-publiceret analyse fra SFI's børneforløbsundersøgelse (2014) ses, at forældrebrud, der er forårsaget af en ubalanceret parrelation med voldsproblematikker eller af andre sociale problembelastninger (misbrug, psykisk sygdom mv.) hyppigere ender som komplekse forældreansvarssager. Disse to 'tunge' problemstillinger optræder tilsammen i knap 40 pct. af gengangersagerne i Statsforvaltningen og byretssagerne. I en tredje helt ny undersøgelse blandt borgere med forældreansvarssager i Statsforvaltningen finder vi en lidt lavere forekomst af disse problembelastninger, hvilket formentlig skyldes, at undersøgelsen omfatter flere førstegangshenvendelser, end der er i den samlede sagsmasse (Dahl & Bisgaard, 2016). Denne undersøgelse tilvejebringer også et billede af, hvordan disse problemer optræder og er kombineret med højt konfliktniveau hos forældrene. Undersøgelsen viser, at der er alvorlige problemstillinger på spil i over halvdelen af sagerne.

ARBEJDSGANGEN

Analysen er empirisk og udføres på grundlag af det allerede indsamlede datasæt fra evalueringsprojektet 'Forældre sammen hver for sig', som

omfatter førstegangshenvendelser fra Syddanmark, Nordjylland og Vestsjælland. Med udgangspunkt i forældrenes problembeskrivelser gennemføres en såkaldt latent klasseanalyse (jf. nedenfor). Den vil typologisere sagerne efter konfliktniveau og konflikttype. Vi vil derefter identificere, hvad der er centrale karakteristika hos forældre, børn og sagsbehandlingsforløb i disse forskellige sagstyper.

OM BEGREBET 'HØJKONFLIKTSKILSMISSER'

De mest komplicerede sager i det familieretlige system bliver ofte betegnet som 'højkonfliktskilsmisser' eller 'højkonfliktsager'. Mens der både i praksis og i litteraturen er et stigende fokus på de såkaldt 'højkonfliktskilsmisser', konstaterer Birnbaum og Bala (2010), at der ikke er nogen klar eller brugbar definition af 'højkonflikt' i den samfundsvidenskabelige litteratur. Forskningen på området er i vid udstrækning af teoretisk karakter, og der mangler empiriske undersøgelser. Birnbaum og Bala noterer også, at begrebet er blevet brugt til at beskrive en række sager, der burde være differentieret mere korrekt, herunder sager, hvori der er høje forekomster af gengangersager, vrede, mistillid, vanskeligheder med at kommunikere om børnene, påstande om alvorlig vold i hjemmet og problemstillinger om børn, der fremmedgøres. Der eksisterer tilsvarende forskellige ætiologier for de konflikter, der opstår mellem forældre efter en separation.

Fra vores erfaringer med professionelle og engagerede aktører på det familieretlige område kan vi tilsvarende konstatere, at højkonfliktbegrebet bliver tillagt forskelligt indhold og toning, afhængigt af, hvilke (faglige) briller, man har på. Vi kan observere tre positioner i det danske landskab:

1. Når familierapeuter taler om 'højkonfliktskilsmisser', tager forståelsen ofte afsæt i et forældrepars samspildynamiske relation og henviser til tilfælde, hvor konfliktniveauet er (ekstremt) højt, og konfliktadfærden er destruktiv, fx når kommunikationen præges af et højt emotionelt tryk, som gør den personorienteret, fjendtlig og fastlåst (fx Helland & Borren, 2015).
2. En anden position forstår primært højkonfliktsager som den type familieretlige sager, hvori der forud for sagen har været en familiehistorie med alvorlig psykisk og også ofte fysisk vold, og hvor parrelationen har været præget af kontrol og dominans, udøvet af den ene over for den anden (fx Politiken, 2014).
3. Når professionelle fra det familieretlige system taler om højkonfliktskilsmisser, refererer de ofte til sagsforløb, som ikke kun strækker sig over lang tid og rummer mange afgørelser (de såkaldte gengangersager), men ofte også involverer andre myndigheder og instanser. Der er tale om sager, som ud over at være meget belastende for de

involverede forældre og børn, også er yderst ressourcekrævende for de professionelle aktører, som behandler sagerne i det familieretlige system.

Der findes i den danske praksis således mindst tre forskellige forståelser af, hvad en højkonfliktsag er. Det familieretlige systems egen forståelse er den mest rummelige og vil oftest også kunne inkludere både den familierapeutiske definition og den forståelse, der primært fokuserer på vold.

Her i analysen lægger vi os op ad den brede familieretlige forståelse for at afgrænse feltet, men forsøger i øvrigt at undgå at anvende begrebet 'højkonfliktskilsmiss' i gennemgangen. Når vi i det følgende taler om 'høje konflikter' eller 'højkonfliktende forældrepar', henviser det udelukkende til partnernes indbyrdes konfliktniveau.

FORSKNING OM HØJKONFLIKTSKILSMISSER

På trods af, at vi i litteraturen kan konstatere en stigende interesse for 'højkonfliktsagerne' og en tilsvarende efterspørgsel på empiriske analyser, som kan bidrage til at klarlægge dette felt, er det ikke lykkedes os at identificere undersøgelser, der udført i større datasæt har kategoriseret/systematiseret de sager, som tilgår de familieretlige myndigheder. Det er imidlertid ikke ensbetydende med, at der ingen viden er. Nogle studier har anlagt et mere teoretisk perspektiv, mens andre empiriske analyser er baseret på kvalitative metodetilgange. Desuden findes der en række studier, som beskæftiger sig med udvalgte konflikttyper blandt de familieretlige sager.

At omdrejningspunktet i nogle familieretlige sager drejer sig om forældrenes (høje) konfliktniveau, mens substansen i andre sager kan udspringe af en bekymring for barnets velfærd eller er funderet i en familiehistorie med vold er således velkendt i den samfundsvidenskabelige litteratur.

Allerede i 1994 introducerede Johnston som en af de første begrebet "højkonfliktskilsmiss" om de samlivsbrud, der ofte fører til retssager; sager, som kan være initieret af begge parter. De identificeres bl.a. ved vedvarende uenigheder mellem forældrene, gensidig mistillid og beskyldninger. Udvekslingerne er præget af høj fjendtlighed og verbale overgreb, og et karakteristisk træk er afvisningen af at ville underkaste sig hinandens regler, anmodninger eller krav. Magtforholdet er ofte balanceret; det er ikke udtalt, at den ene part er særskilt mere bange eller frygtsom end den anden. I disse sager kan forældre have svært ved at fokusere på børnenes behov som adskilt fra deres egne, og konflikterne kan stå på i flere år (Johnston, 1994, 2006; Johnston & Roseby, 1997). Begrebet er bredt accepteret og inkorporeret i litteraturen, skønt det som nævnt ikke altid afgrænses entydigt og derfor i realiteten kan dække over flere fænomener (Birnbaum & Bala, 2010; Cashmore & Parkinson, 2011; Haddad m.fl.,

2016; Helland & Borren, 2015). I en dansk kontekst har et studie tidligere fundet, at sager, hvori omdrejningspunktet alene vedrører forældrenes (eskalerende) konfliktniveau, omfatter ca. en tredjedel af Statsforvaltningens mere komplekse gengangersager om samvær (Ottosen, 2004).

Flere kvalitative studier har desuden peget på, at de familieretlige sager ofte udspringer af en bekymring for eller mistillid til, om omsorgen for barnet varetages tilstrækkelig godt (fx Cashmore & Parkinson, 2011; Jevne & Andenæs, 2015; Maccoby & Mnookin, 1992). Har der under samlivet været en familiehistorie, som har ført til brud pga. af den ene forælders misbrug, psykiske sygdom eller manglende omsorgsevner, kan der opstå mistillid eller bekymring hos den anden forælder i forhold til at overlade børnene i den kompromitterede forælders varetægt uden opsyn. I Danmark er det fx tidligere fundet, at problemstillinger, som omhandler 'den ustabile samværsforælder', udgør en substantiel del af de komplekse gengangersager i Statsforvaltningen. Nogle sager omhandlede også børn, der modsatte sig samvær (Ottosen, 2004). Senere undersøgelser på området har understøttet dette billede (Familiestyrelsen, 2011b).

Et tidligere dansk studie har tillige vist, at voldsproblematikker optræder som en problemstilling i en substantiel del af de komplicerede samværsager (Ottosen, 2004), men i modsætning til den omfattende behandling, som emnet har fået i den internationale skilsmisseforskning, er temaet ret uopdyrket i den danske litteratur.

Der er i den internationale litteratur bred konsensus om, at problemstillingen om partner- eller familievold er relevant for det familieretlige område. Dels fordi en familiehistorie med vold hyppigere formodes at føre til samlivsbrud; dels fordi en bebudet skilsmisse kan afstedkomme megen afmagt, vrede og evt. jalousi, der også inkluderer voldsepisoder (separation-instigated violence); dels fordi det er observeret, at volden ikke altid stopper efter separationen. Voldsproblematikker mellem forældrene kan ikke kun vanskeliggøre et fortsat samarbejde om barnet, men også indebære, at barnet traumatiseres eller selv victimiseres (fx Beck m.fl., 2013; Jaffe m.fl., 2009, 2014; Johnston, 2006; Johnston & Roseby, 1997; Kelly & Johnson, 2008).

Den internationale partnervoldsforskning har anvendt varierende metodetilgange og er gennem tiden nået frem til ret forskellige resultater om partnervoldens udbredelse og udtryksformer. Disse forskelle har dels ført til en anerkendelse af, at vold kan have andre udtryksformer end den, der resulterer i blå mærker og fysisk smerte; dels til en erkendelse af, at partnervold ikke er ét, men flere fænomener. Johnson (2006) fremsatte tesen om, at det er graden af asymmetri og karakteren af kontrol, der differentierer forskellige partnervoldsformer fra hinanden. Blandt flere voldsformer fremstår intimterrorisme (intimate terrorism) og gensidig situationel parforholdsvold (situational couple violence) som to hovedtyper. Intimterrorisme forekommer, når den ene part udøver tvin-

gende kontrol og magt over for den anden ved fx at true, intimidere og isolere, evt. i kombination med fysisk og/eller seksuel vold. Denne voldsform, som over tid har tendens til at eskalere i grovhed og kan føre til alvorlige mentale og fysiske skader hos ofrene og deres børn, udøves hovedsageligt af mænd. Situationel partnervold indebærer, at en partner i bestemte situationer eller ved bestemte lejligheder udøver vold over for den anden, som måske/måske ikke slår igen, men forholdet er ikke forankret i den ene parts grundlæggende motiv om at kontrollere den anden. Denne voldsform, som både kan udøves af mænd og kvinder, vil i mindre grad have tendens til at eskalere, føre til fysisk skade eller resultere i en langvarig frygt for den voldelige partner. Disse par har sandsynligvis også mindre behov for at inddrage politiet eller krisecentre, end dem, der er i en relation, som kan karakteriseres som intimterrorisme (Johnson, 2006; Johnson & Leone, 2005; Kelly & Johnson, 2008; Stark, 2007).

ANALYSENOTATETS GANG

Papiret består af fem små kapitler: Det efterfølgende kapitel 2 beskriver analysens datagrundlag og metodiske fremgangsmåde. Kapitel 3 beskriver resultaterne af analysen ved at gennemgå karakteristika for fire typiske sagstyper med varierende kompleksitet. I kapitel 4 fokuserer vi på forskelle mellem mødres og fædres opfattelse af deres sager, mens kapitel 5 opsummerer og perspektiverer.

ANALYSENS DATAGRUNDLAG OG METODEDETILGANG

DATAGRUNDLAGET

UNDERSØGELSESPOPULATIONEN

Det primære datagrundlag for analysen er en survey, som blev igangsat i 2016 blandt forældre, der i løbet af året henvendte sig med en forældreansvarssag til Statsforvaltningen. Det bestod næsten udelukkende af forældre, der iflg. Statsforvaltningens sagsregistreringssystem henvendte sig for første gang. Surveyen fokuserer på forældrenes indbyrdes samarbejde og konflikt, deres nutidige og tidligere familiesituation, relationer mellem forældre og børn, deres barns og deres egen trivsel samt deres socioøkonomiske situation.

Undersøgelsen blev iværksat ved statsforvaltningsafdelingerne i Odense, Åbenrå, Aalborg og Ringsted og er en del af et igangværende forsøgsprojekt 'Forældre sammen hver for sig', der evalueres af SFI. Forsøget forgår i Odense og Åbenrå, hvor forældre er blevet tilbudt en særlig indsats (kursus og samtaleforløb i forældresamarbejde), mens forældrene, der har henvendt sig til statsforvaltningsafdelingerne i Aalborg og Ringsted, har fungeret som kontrolgruppe. Informationerne i nærværende analyse er, med mindre andet er nævnt, indhentet forud for, at forældrene i 2016 modtog en indsats eller et ordinært sagsbehandlingsforløb. Begge forældre i en sag modtog et spørgeskema i deres e-boks sammen med skriftligt materiale fra Statsforvaltningen. De blev opfordret til at udfylde skemaet inden deres møde i Statsforvaltningen, men kunne også få hjælp til at udfylde skemaet i Statsforvaltningens venteværelse. Surveyen er koblet med data fra Statsforvaltningens sagsregistre, hvilket giver os viden om deres konkrete sagsforløb og -afgørelser.

I første spørgeskemarunde udvælges på baggrund af de involverede børns cpr-numre ét barn, der bruges som analyseenhed i hele spørgeskemaundersøgelsen.

For en yderligere beskrivelse af, hvordan dataindsamlingsprocessen er tilrettelagt og foregået, henvises der til midtvejsrapporten 'Midtvejs-evaluering af 'Forældre sammen – hver for sig' (Dahl & Bisgaard, 2016).

Fordi undersøgelsespopulationen næsten udelukkende omfatter såkaldte førstegangshenvendelser, udgør den kun en delmængde af det samlede klientel med forældreansvarssager ved Statsforvaltningen. Vi ved fra tidligere befolkningsundersøgelser, at ca. halvdelen af de forældre, som henvender sig hos Statsforvaltningen, kun har været der en enkelt gang, mens den anden halvdel består af såkaldte gengangere, hvis sager er typisk mere komplekse og præget af fastlåste konflikter (Ottosen, 2016a). I forhold til Statsforvaltningens samlede sagsbyrde af forældreansvarssager hører førstegangshenvendelserne derfor til i den mindre tunge ende.

DETTE ANALYSEGRUNDLAG

I alt har 1.691 besvaret spørgeskemaet – heraf 55 pct. kvinder og 45 pct. mænd. I nærværende analyse indgår besvarelser fra de 1.502 forældre, der har svaret fyldestgørende på de spørgsmål, der er fundamentet for vores analyse (latent klasseanalyse). De 1.502 forældre er parter i tilsammen 1.034 forskellige sager, der udgør 49 pct. af den samlede mængde førstegangshenvendelser/sager uden tidligere afgørelser i de fire undersøgelsesafdelinger i 2016. I 566 sager har en enkelt forælder besvaret skemaet, mens begge forældre har besvaret skemaet i 468 sager (dvs. 936 individer).

Vi kan observere et større frafald fra spørgeskemaundersøgelsen blandt forældre med akutte sager, der behandles skriftligt i Statsforvaltningen, og blandt sager, der ikke i Statsforvaltningens visitation er vurderet egnet til konfliktmægling. Sidstnævnte vil oftest have et højt konfliktniveau og en kompleks problemsammensætning. Vi må derfor forvente, at den statistiske analyse af data i nogen grad undervurderer, hvor mange der har meget høje konfliktniveauer og komplekse problemsammensætninger.

I de statistiske analyser arbejder vi dels med det samlede datasæt bestående af 1.502 individer, dels med to udsnit af datasættet:

1. I analyserne, der ligger til grund for resultaterne i kapitel 3, bruger vi én respondent pr. sag som kilde til at beskrive kendetegn ved de forskellige sager. Det betyder, at vi medtager alle besvarelser i de 566 sager, hvor kun den ene forælder besvarer spørgeskemaet, men kun halvdelen af besvarelserne i de 468 sager, hvor begge forældre besvarer spørgeskemaet. I disse 468 sager har vi udvalgt den forælder, hvis fødselsdato udgør det største numeriske tal. Dermed sikres, at der ikke er systematisk forskel mellem de inkluderede og ekskluderede forældre. Kønssammensætningen er den samme i dette dataud-

snit som i det samlede dataudsnit. Da de 566 sager baseret på individuelle besvarelser gennemsnitligt er karakteriseret ved et lidt højere konfliktniveau og er mere komplekse end sager med to besvarelser, er sammensætningen af individer i dette dataudsnit en smule tungere end i den samlede gruppe af forældre. På sagsniveau skønnes dataudsnittet med én forælder pr. sag dog at være mere repræsentativ, end hvis vi lod begge forældre indgå i analysen. I alt har vi besvarelser fra én forælder på alle relevante spørgsmål i 1.034 sager, der derfor indgår i første del af analysen (jf. kapitel 3).

2. I analyserne, der ligger til grund for resultaterne i kapitel 4 om køn, bruger vi indledningsvis det samlede datasæt og datasættet brugt i kapitel 3 med én respondent pr. sag. Derefter afgrænser vi datasættet til de 468 sager, hvor begge forældre har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver os mulighed for at belyse forskelle og ligheder mellem forældre i samme sag. Da sager, hvor begge forældre har besvaret skemaet, som nævnt gennemsnitligt er præget af et lidt lavere konfliktniveau og færre problemer, er datasættet med to besvarelser i samme sag lidt mindre repræsentativt for de tungeste sager end sagerne i dataudsnittet, hvor vi kun bruger én respondent i hver sag.

Analyseenheden i de to analyser er således dels individer, der repræsenterer hver deres sag, dels par, der repræsenterer den samme sag.

METODETILGANG

Kategoriseringen af forældreansvarssager i Statsforvaltningen bygger på latent klasseanalyse, der inddeler forældrene i indbyrdes adskilte kategorier på baggrund af deres besvarelser af spørgsmål, der teoretisk forventes at belyse væsentlige elementer i en konflikt mellem separerede eller skilte forældre. Væsentlige oplysninger om konfliktindholdet, der ikke indgår i selve den latente klasseanalyse, tilføjes efterfølgende i krydstabelanalyser. Derudover anvendes krydstabelanalyse med signifikanstest til at vise, hvordan tilhørsforholdet til en bestemt kategori hænger sammen med diverse baggrundsfaktorer, med børns og forældres trivsel samt med sagsbehandlingen hos forskellige instanser. I de tilfælde, hvor vi har en formodning om, at baggrundsfaktorerne interagerer, har vi testet de fundne sammenhænge i logistiske regressionsanalyser for at sikre, at en given sammenhæng ikke forklares af andre baggrundsforhold.

LATENT KLASSEANALYSE

Latent klasseanalyse forener elementer fra den kvantitative og den kvalitative analyse. Den giver mulighed for at tegne facetterede billeder af individuelle og sociale fænomener og kan samtidig undersøge, om disse kvalitativt fyldige billeder er repræsentative for befolkningen (her klientellet i Statsforvaltningen) som helhed.

Metoden bruges til at afsøge overordnede mønstre i indbyrdes relaterede variable. Ideen er, at et bagvedliggende princip styrer folks samlede handlinger, værdier og oplevelser inden for et bestemt område – og at det er muligt at identificere dette bagvedliggende princip og dermed forklare sammenhænge mellem de enkelte variable ved at inddеле individer eller sager i nogle overordnede kategorier. I dette tilfælde har vi altså en formodning om, at sager i Statsforvaltningen kan inddeles i nogle overordnede kategorier, der inddeler familierne efter såvel forældrenes konfliktniveau som konfliktens indhold.

På forhånd har vi en række forventninger til den statistiske model, idet vi ønsker, at den skal afspejle de aspekter, der ifølge forskningslitteraturen og erfaringer fra praksis udgør de væsentligste skillepunkter i forældreansvarssagerne. Samtidig har vi også en åbenhed for, at det statistiske datamateriale kan vise os nogle konflikttyper, som ikke på forhånd er behandlet i litteraturen. Når vi bestemmer os for en bestemt kategoriseringsmodel, gør vi det derfor både på baggrund af teoretiske overvejelser og på baggrund af statistiske tests. Selvom vi forsøger at identificere kategorier af forældre, der indbyrdes adskiller sig fra hinanden, vil der i praksis eksistere en række mellemformer. I den latente klasseanalyse placeres forældrene i den kategori, hvor deres tilhørsforhold er størst.

For mere grundlæggende indføring i den latente klasseanalyse, se fx McCutcheon (1987).

ØVRIGE STATISTISKE ANALYSER

Som nævnt uddyber vi beskrivelsen af den latente klasseanalyse med supplerende variable, der i analysen udføres ved hjælp af krydstabelanalyser med signifikanstest. Krydstabelanalyserne kan vise baggrunden for tilhørsforholdet til en bestemt konflikttype (fx køn, uddannelse, samlivshistorie og -status) og anskueliggøre, hvordan tilhørsforholdet til konflikttyperne hænger sammen med børns og forældres trivsel samt med konfliktens formelle art (dvs. samværsag, bopælssag eller forældremyndighedssag) og sagens behandling i Statsforvaltningen samt hos evt. andre myndigheder/instanser.

ANVENDTE KONFLIKTINDIKATORER I DEN LATENTE KLASSEANALYSE

For at identificere forskellige grupper af konfliktmønstre i analysen har vi inddraget to indfaldsvinkler til konfliktbegrebet i vores model, idet vi både fokuserer på konfliktens psykologiske eller dynamiske aspekter og på konfliktindholdet.

Der er udviklet flere teoretiske modeller til at afdække dynamikken i konfliktrelationer, herunder graden af konfliktintensitet og affektion (Helland & Borre, 2015). En af dem – og den, vi anvender her – er den såkaldte konflikttrappe, som i dag bruges i mange forskelligartede

sammenhænge. Konflikttrappen og tilsvarende modeller kan fx anvendes som et pejlemærke for, hvor langt fra eller tæt på parterne er fra hinanden for at kunne komme i dialog om deres uoverensstemmelse og dermed finde en løsning på konflikten. Forståelsesrammen bag denne tilgang er psykologisk. Det betyder, at der overvejende fokuseres på kommunikations- og samspilsmønstret mellem dem, der er i konflikt (det dyadiske perspektiv), eller på den enkelte parts konfliktadfærd og stil. Tilgangen har en tendens til at individualisere konflikten ved at gøre den til en samspildynamisk problemstilling. Det kan skygges for, at der i konflikten også kan være uforenelige interesse modsætninger.

I analysen har vi ud fra forældres besvarelser om, hvor de placerer sig selv på konflikttrappen, sondret mellem, om konfliktniveauet er lavt (trin 1-2), middelhøjt (trin 3-4) eller højt (trin 5-8).

Til at belyse konfliktindholdet har vi trukket på viden, som tidligere analyser har genereret om forældres familieretlige konflikter (Børns Vilkår & Egmontfonden, 2015; Dahl & Bisgaard, 2016; Familiestyrelsen, 2011b; Kock, 2000; Ottosen, 1999; 2000; 2004; 2016a; Ottosen & Stage, 2011; Rejmer, 2003). Selvom en sag formelt drejer sig om fx samvær, kan der være andre – og nogle gange mange konfliktmomenter på spil i den. For feltets praktikere forekommer det væsentligt for forståelsen og løsningen af sagen at få afdækket, hvad der er sagens kerne(r), herunder at få afdækket realiteten i disse. Det kan endog være problemtyngheden, dvs. forekomsten af flere momenter og belastningsfaktorer på en gang, der bidrager til at gøre en sag kompleks. Der kan hos forældrene fx være oprigtige bekymringer om, hvorvidt barnets velfærd bliver varetaget på forsvarelig vis hos den anden forælder, fx i tilfælde af misbrug eller psykisk sygdom. Der kan være eksempler på, at forældreevnen halter hos en eller begge forældre. Eller der kan være konflikter mellem forældre, som bunder i en meget ulig magtbalance og frygt, stalking eller økonomisk udmatning af den anden osv.

De indikatorer på konfliktindhold, som inddrages i analysen, er omstændigheder, som vi fra tidligere undersøgelser ved forekommer relativt hyppigt i familieretlige sager. De er baseret på forældrenes selvrapporterede oplysninger om, hvorvidt de pågældende faktorer opleves som et problem i forældrenes relation:

- Forældrenes evne til at håndtere og takle konflikter og uenigheder
- Forældrenes interesse i at etablere et godt samarbejde
- Uenigheder om børns opdragelse, omsorg eller skoleforhold
- Vægtning af børns behov over egne individuelle behov
- Utilstrækkelig omsorg for børnene
- Påstand om nedsat forældreevne (den adspurgte forælder mener ikke, at den anden forælder er en god forælder, eller tror ikke, den anden forælder synes, de selv er en god forælder)

- Misbrug af alkohol eller stoffer
- Psykisk sygdom
- Fysisk vold eller overgreb
- Psykisk vold eller chikane
- Jalousi/følelse af svigt
- Nye partnere, som vanskeliggør forældresamarbejdet
- Konflikter om økonomi (fx bodeling eller forpligtelser i forhold til barnet).

I selve den latente klasseanalyse indgår otte af disse variable, nemlig konfliktniveauet, uenigheder om børns opdragelse, omsorg eller skoleforhold, vægning af børns behov, utilstrækkelig omsorg for børnene, misbrug af alkohol eller stoffer, psykisk sygdom, fysisk vold/overgreb, psykisk vold/chikane. De øvrige variable supplerer beskrivelsen af typerne og tilføjes som beskrevet i krydstabelanalyser.

AKKUMULERING AF RISIKOFAKTORER

Vi har på baggrund af forældreoplysninger om udvalgte risikofaktorer, som antages at påvirke børns velfærd negativt, tilføjet et samlet indeks til analysen, der belyser koncentrationen af risici. Efter teorien stiger et barns belastningsgrad eksponentielt med antallet af risikofaktorer, det er udsat for. Mængden af risikofaktorer har derfor en væsentlig indflydelse på udviklingsudfaldet. Mange børn kan klare en enkelt eller nogle få risikofaktorer uden at få problemer/symptomer, men stiger antallet af risikofaktorer, vil det efter teorien øge sandsynligheden dramatisk for, at barnet bukker under for dem (jf. Lagerberg & Sundelin, 2000). De seks inddragne risikofaktorer i den aktuelle analyse er: et højt konfliktniveau mellem forældrene; omsorgen for barnet varetages utilstrækkeligt; misbrugsproblemer; psykisk sygdom; fysisk vold eller overgreb; psykisk vold eller chikane.

ANVENDTE INDIKATORER, DER KVALIFICERER DE FUNDNE KONFLIKTMØNSTRE

Til at beskrive den demografiske og sociale baggrund for forældrenes tilhørsforhold til konflikttyperne samt sammenhængen mellem konflikttyperne og trivsel blandt forældre og børn samt med sagens øvrige karakteristika anvender vi følgende indikatorer:

TABEL 2.1

Indikatorer, der kvalificerer de fundne konfliktmønstre.

Indikatorer	Operationalisering
<i>Demografiske og sociale baggrundsvARIABLE</i>	
<i>Respondentens køn</i>	
Respondentens uddannelse og beskæftigelse	Respondenten er i beskæftigelse og har en erhvervsuddannelse; Respondenten er enten ikke i beskæftigelse eller har ikke uddannelse over gymnasieniveau
Respondentens alder	Yngre end 25 år; 25-29 år; 30-39 år; 40-49 år; 50 år eller mere
Respondentens etniske tilhørsforhold	Respondenten taler et andet sprog end dansk derhjemme
Det udvalgte barns alder	0-2 år; 3-5 år; 6-10 år; 11-17 år
<i>Det udvalgte barns køn</i>	
Alle børns køn	Forældrene har en datter; En søn; Har både en søn og en datter
Forældrenes samlivsvarighed	Mindre end 1 år; 1-4 år; 5-9 år; 10-14 år; Mindst 15 år
Forældres forudgående civilstand	Gift; Ikke gift; Tidligere samlevende; Ikke samlevende
Forældrenes nuværende samlivsstatus	Bor stadig sammen; Begge singler; En eller begge i nyt parforhold; Respondenten er single og kender ikke den andens samlivsstatus
Tid siden samlivsbrud	Bor stadig sammen; Samliv ophævet i 2016; i 2015; 2013-2014; Tidligere end 2013
Forældreposition	Respondenten er bopælsforælder; Samværsforælder; Ikke besluttet endnu
<i>Aktuel ordning og aftale om barn/ børn</i>	
Samværsordning	Ingen kontakt med samværsforælder; Dagssamvær, 1-3 overnatninger pr. måned (13/1), 4-6 overnatninger pr. måned (12/2-11/3), 7-12 overnatninger pr. måned (10/4-6/8), 13 overnatninger (7/7)
Har forældrene en aftale om samvær og bopæl, der overholdes?	Ja – en skriftlig aftale; Ja – en mundtlig aftale; Nej – ingen aftale; Aftalen overholdes ikke
Hvordan og hvor ofte kommunikerer forældrene med hinanden?	Ingen kontakt; Udelukkende skriftlig kontakt; Mindst månedlig telefonisk eller face-to-face kontakt; Ugentlig face-to-face kontakt
<i>Forældrenes dynamik og individuelle trivsel</i>	
Synkron eller asynkron skilsmisseprocess	Bruddet kom i nogen grad eller fuldstændigt bag på respondenter; Beslutningen blev truffet i fællesskab; Bruddet kom i nogen grad eller fuldstændigt bag på den anden; Ingen af delene
Afklaring omkring bruddet	Uenig eller meget uenig i: "Vi er begge nogenlunde afklarede om bruddet"
Forældres psykiske mistrivsel	Er ret plaget eller meget plaget af frygt Er ret plaget eller meget plaget af nervøsitet Er ret plaget eller meget plaget af nedtrykthed Er ret plaget eller meget plaget af bekymring eller uro Er ret plaget eller meget plaget af følelse af, at alt er hårdt Er ret plaget eller meget plaget af håbløshed
Forældres livstilfredshed (skala fra 0-10)	0-5, 6-7, 8-9, 10-11
Fravær fra arbejde/uddannelse seneste måned	0-1 dag; 2-3 dage; 4-5 dage; 6-10 dage; Mere end 10 dage; Ikke i arbejde eller uddannelse

Tabellen fortsættes

TABEL 2.1 FORTSAT

Indikatorer, der kvalificerer de fundne konfliktmønstre.

Indikatorer	Operationalisering
<i>Barnets trivsel</i>	
Udadvendte og indadvendte trivselsproblemer målt ved SDQ, se nedenfor	0-10 er normaladfærd for andre danske børn International inddeling: Gennemsnitlig (0-12), Let forhøjet (13-15), Høj (16-18), Meget høj (19-40)
Opdragelsesvanskeligheder	Synes barnet i perioder eller for det meste er svært at opdrage
Skoleproblemer	Barnet synes, skolen er nogenlunde eller kan ikke lide den; Barnet klarer sig nogenlunde eller ikke så godt fagligt
Barnet påvirkes af konflikt	Påvirkes i høj eller i nogen grad af konflikt
Bekymring for barnet	Forælder er ret meget bekymret eller virkelig meget bekymret for barnets samlede adfærd og trivsel
Barnet er tilfreds med den nuværende samværs- og bopælsordning	Uenig eller helt uenig i, at barnet virker tilfreds med de ordninger, de har for øjeblikket
Barnet modtager individuel hjælp i skole eller daginstitution	Barnet har modtaget hjælp fra psykolog, støttepædagog mv.
<i>Sagsbehandlingsforløb/myndighedsbehandling;</i>	
<i>Sagen i Statsforvaltningen</i>	
Hvem har rejst sagen i Statsforvaltningen?	Respondenten; Den anden forælder; Begge
Sagens formelle aspekter	Samværs sag; Bopæls sag; Forældremyndighedssag; Forældremyndighedssag m. samvær el. bopæl; Bopæls- og samværs sag; Andet
Kontakt med kommunen om børn (survey)	Familien har op til kontakten med Statsforvaltningen været i kontakt med en kommunal sagsbehandler
Respondenten har tidligere været i Statsforvaltningen (survey)	Ja, med samme partner; Ja, med en anden partner; Nej
Respondenten har opsøgt anden hjælp (survey)	Ikke opsøgt hjælp; Advokat; Psykolog/læge; Rådgivning i kommune; Psykolog/læge og rådgivning; Advokat og psykolog/læge/rådgivning
<i>Indsats i Statsforvaltningen (SF's sagsregister)</i>	
Sagens afslutning (SF's sagsregister)	Afsluttet uden møde/afgørelse; Henlagt uden møde/afgørelse; Fuld enighed; Enighed ved møde; Overført til retten; Konflikt håndtering (Forældre sammen – hver for sig)

MÅLING AF BØRNS TRIVSELSPROBLEMER: SDQ

Børnenes trivsel belyses først og fremmest ved SDQ (The Strengths and Difficulties Questionnaire), som er et robust og internationalt valideret redskab. Det kan anvendes til børn og unge i 2-17-års-alderen og består af i alt 25 spørgsmål, der indkredser børnenes sociale styrker, opmærksomhedsproblemer, sociale vanskeligheder i forhold til jævnaldrende, emotionelle problemer og adfærdsvanskeligheder.¹ Spørgsmålene i SDQ tilvejebringer et indtryk af børns generelle trivselsbillede og handler ikke om deres situation som skilsmissebørn.

På SDQ-instrumentet kan børn score mellem 0 og 40 point; jo flere point, desto flere problemer har barnet.² Der findes ingen absolutte skæringspunkter for, hvornår man kan definere et bestemt adfærdsmøn-

¹ [http://www.sdqinfo.com/py/sdqinfo/b3.py?language=Englishqz\(UK\)](http://www.sdqinfo.com/py/sdqinfo/b3.py?language=Englishqz(UK)).

² Besvarelserne for de fem items, som danner skalaen 'sociale styrker', indgår ikke, når man som her undersøger problemadfærd.

ster som dårligt eller mindre dårligt. Resultaterne fra trivselsmålingen må fortolkes i en kontekst og beror på, hvor man sætter grænserne for den normale hhv. den mindre normale adfærd.

Vi har i analysen anvendt to scoringssnit for SDQ:

1. En restriktiv scoring, hvor det maximale cut-off-point for normaladfærd er sat til 12. Dette snit følger den britiske scoringsmodel, som indtil for nylig også har været anvendt i Danmark. Vi ved fra tidligere populationsstudier, at dette snit vil efterlade os med ca. 90 percentilen i en normalpopulation af yngre danske børn, dvs. den tiendedel af børn, som har flest vanskeligheder. Vores erfaring fra analyser af skilsmissebørn er imidlertid, at dette snit ikke tilvejebringer så megen variation. Vi har mistanke om, at denne scoringsmodel ikke er tilstrækkelig sensitiv til at opfange tegn på 'hverdagstrivsel', som en del skilsmissebørn kan opleve i forbindelse med et familiebrud eller som følge af, at deres forældre er uenige.
2. En mindre restriktiv scoring, baseret på helt nye normtal fra Danmark, som sætter cut-off-pointet for normaladfærd lidt lavere, ved 10 point. Dette snit opsamler lidt flere børn, dvs. ikke kun dem, der har ret alvorlige problemer, men også dem, der befinder sig i grænseområdet for dårlig trivsel. Vi forventer, at denne scoringsmodel vil tilvejebringe lidt større variation i den aktuelle undersøgelsespopulation.

RESULTATER. KARAKTERISTIKA VED FIRE TYPER

INDLEDNING

I dette kapitel kvalificerer vi, hvad der karakteriserer de fire profiler, som den latente klasseanalyse har resulteret i. Det sker ved hjælp af krydstabuleringer med de sæt af variable, som er beskrevet i kapitel 2, hvor i alt ca. 45 variable indgår. Vi anlægger et relativt analyseperspektiv, hvor vi især fæstner os ved, hvordan den enkelte gruppe adskiller sig fra de øvrige og derved fremstår som unik. Således beskrevet kan de fire profiler få karakter af at være idealtyper, som slører for det forhold, at der naturligvis findes variationer inden for de enkelte profiler, og at den enkelte forælder kan have et større eller mindre tilhørsforhold til flere kategorier samtidig. En samlet oversigt over de frekvenstabeller, som ligger til grund for beskrivelserne i det følgende, kan ses i bilagstabellerne 3.1-3.7.

RESULTATER FRA DEN LATENTE KLASSEANALYSE

Den latente klasseanalyse hjælper os med at identificere fire karakteristiske typer blandt forældre med sager i Statsforvaltningen. Statistisk kunne vi nøjes med to grupper, men teoretisk og i praksis giver det mening at opdele materialet i fire dele, så man får adskilt forældre med forskellige problemsammensætninger lidt mere, jf. tabel 3.1 og bilagstabel 2.1.

Modellen med fire typer er i tabel 3.1. sat op, så familier med de letteste problemstillinger er længst mod venstre, mens familier med de tungeste problemstillinger befinder sig længst til højre.

TABEL 3.1

Resultat af den latente klasseanalyse.

	Type 1	Type 2	Type 3	Type 4	Antal	Procent i alt
Andel i gruppen	30	41	19	10	1.034	100
<i>Konfliktniveau</i>						
Lavt	70	0	10	6	243	24
Mellem	28	39	28	19	333	32
Højt	0	61	63	75	458	44
Uenighed om opdragelse, omsorg eller skolegang	7	27	31	21	220	21
Forældre vægter ikke børns behov over egne	8	42	74	52	402	39
Utilstrækkelig omsorg	5	0	95	54	260	25
Misbrug af alkohol eller stoffer	5	6	28	43	139	13
Psykisk sygdom	8	7	26	65	173	17
Fysisk vold	0	1	0	58	63	61
Psykisk vold/chikane	1	10	29	91	196	19

Kilde: SFI, Statsforvaltningsundersøgelsen, 2016-17.

I undersøgelsen udgør Type 1 30 pct. af familierne. De er karakteriseret ved et relativt lavt konfliktniveau samtidig med et fravær af alvorlige problemer og uenigheder om børn. Type 2 udgør med 41 pct. den største gruppe og er karakteriseret ved et relativt højt konfliktniveau uden at være plaget af de mest alvorlige risikofaktorer. En del forældre oplever dog uenigheder om opdragelse, omsorg eller skole eller af, at begge forældre ikke i tilstrækkelig grad vægter børnenes behov over deres egne individuelle behov. Den tredjestørste gruppe, Type 3, udgør 19 pct. og er karakteriseret ved en meget høj andel, 95 pct., der oplever, at utilstrækkelig omsorg er årsag til konflikten, og tre fjerdedele, der oplever, at barnets behov ikke i tilstrækkelig grad bliver vægtet. Godt en fjerdedel rapporterer desuden om enten misbrugsproblemer, psykisk sygdom, psykisk vold eller alle tre dele. 63 pct. af gruppen har et højt konfliktniveau. Endelig har vi Type 4, der udgør 10 pct. Det afgørende kriterie for at falde i denne kategori er påstande om fysisk eller psykisk vold/chikane. 58 pct. af forældrene i denne gruppe har oplevet fysisk vold eller overgreb, mens 91 pct. beretter om psykisk vold. Derudover rapporterer mange forældre om misbrugsproblemer, psykisk sygdom, utilstrækkelig omsorg, og 75 pct. oplever et højt konfliktniveau.

I de efterfølgende beskrivelser trækker vi observationer frem, hvor der har vist sig at være statistisk signifikante³ forskelle mellem de fire typer. Derfor er det her værd at nævne, at der på nogle områder, og delvist i modsætning til vores forventninger, også er ligheder eller mindre tydelige forskelle mellem de fire grupper:

³ Der opereres med en 95-procents-grænse.

1. I analysen har vi inddraget en række sociodemografiske baggrundsforhold for at undersøge, om forhold som fx barnets alder eller forældrenes socioøkonomiske position har sammenhæng med sandsynligheden for, at en sag falder i den ene eller anden gruppe. Gennemgående forekommer disse baggrundsforhold ikke at spille en større rolle. Generelt finder vi ikke betydelige forskelle mellem grupperne, når det drejer sig om det involverede barns alder, forældrenes samlivsvarighed og civilstand, eller hvordan forældrene selv vurderer deres økonomiske situation. Der er heller ikke betydelige forskelle mellem grupperne, når det drejer sig om forældrenes sociale position, dvs. om de er i uddannelse og beskæftigelse eller ikke. Tendenserne i materialet peger dog svagt i retning af, at forældrene i type 3 og 4 lidt hyppigere befinder sig i en skrøbelig social position i forhold til dem, der tilhører type 1 og 2.
2. Vi havde på grundlag af tidligere studier forventet, at tidspunktet for forældrenes samlivsbrud ville optræde som en væsentlig markør for konflikten karakter. I denne analyse finder vi imidlertid ikke tegn på, at nye hhv. ældre samlivsbrud placerer sig entydigt i bestemte grupper, skønt der er mindre, men interessante variationer.
3. Analysen har anvendt forskellige indikatorer, der giver oplysninger om forældrenes aktuelle psykiske trivsel. Som det vil fremgå, viser nogle sig at være signifikant udslagsgivende. I forhold til andre trivselsindikatorer finder vi imidlertid ingen væsentlige forskelle mellem de fire grupper. Forældrene i de respektive grupper oplever således i nogenlunde samme udstrækning håbløshed eller har en følelse af, at alt er hårdt.
4. Tilsvarende har vi anvendt en række indikatorer, som belyser de involverede børns trivsel. Også her finder vi, at nogle måleinstrumenter viser sig at være signifikant udslagsgivende, mens andre viser, at der ingen forskelle er. Vi finder således ingen forskelle mellem de fire grupper, når det drejer sig om forældrenes vurdering af, om barnet kan lide at gå i skole; om det har konflikter med lærere/pædagoger eller med kammerater; og om barnet har modtaget psykologbistand. Endelig kan vi heller ikke påvise statistisk signifikante forskelle grupperne imellem, når det drejer sig om konflikter mellem børn og de forældre, som har deltaget i undersøgelsen.

De tabelkørsler, hvori vi slet ikke fandt interessante variationer mellem grupperne, er gennemgående udeladt i tabelmaterialet, jf. bilagstabellerne 3.1-3.7.

TYPE 1: LAVT KONFLIKTNIVEAU. VIL DET FÆLLES FORÆLDRESKAB, MEN SKAL HAVE LIDT HJÆLP

Den første type udgør 30 pct. af de sager, der indgik i undersøgelsen. Den er for det første karakteriseret ved, at konfliktniveauet mellem forældrene befinder sig i den lavere ende. 7 ud af 10 af forældre i gruppen oplyser, at de er enige om det meste og taler godt sammen (konflikttrappens trin 1), eller at de er uenige om enkelte ting, men grundlæggende har respekt for hinanden (trin 2). Det definerer vi som et lavt konfliktniveau. De øvrige forældre placerer sig på et mellemhøjt konfliktniveau: De oplyser, at de kan tale sammen, selvom forholdet er præget af, at de mistænkeliggør og bebrejder hinanden (trin 3). Nogle få siger, at de har konstante konflikter og ofte skændes; skænderier, der kan være præget af, at man kommer i tanke om gamle fejl og konflikter (trin 4). Der er imidlertid ingen forældre i gruppe 1, som befinder sig på konfliktstignens højere trin.

Gruppen er for det andet karakteriseret ved, at ingen forældre oplever, at hverken (fysisk) vold og overgreb eller psykisk vold og chikane er en del af baggrunden for, at de har henvendt sig til Statsforvaltningen. Andre sociale problemstillinger, der er knyttet til misbrugsproblemer eller psykisk sygdom, forekommer kun sjældent. Jalousiproblemer er sjældent blandt de faktorer, der har udløst den aktuelle sag.

Der forekommer at være en grundlæggende vilje til det fælles forældreskab og en respekt om den anden som forælder. Langt de fleste giver udtryk for, at begge forældre evner at se barnets behov, og næsten ingen taler om, at omsorgen for barnet bliver varetaget utilstrækkeligt eller beskylder hinanden for at have nedsat forældreevne. Der er heller ingen grundlæggende uenigheder om børneopdragelsen eller om, hvordan omsorgen skal varetages. Skønt det kniber for en del, giver et lille flertal udtryk for, at de formår at samarbejde, og at de evner at håndtere de konflikter, der måtte opstå.

Blandt de undersøgelsesbesvarelser, som danner grundlaget for type 1, hidrører 55 pct. fra fædre. Hermed er ikke kun mænd, men også samværsforældre overrepræsenteret i gruppen, og gruppen adskiller sig dermed fra de tre øvrige typer. Vi diskuterer nedenfor, hvorfor det mon forholder sig sådan.

Sammenlignet med de øvrige grupper synes denne gruppe at have lidt bedre betingelser for forældresamarbejdet, idet de oftere end de øvrige grupper opsøger Statsforvaltningen, mens de fortsat bor sammen, og mens de begge er singler. Forældrene oplyser desuden hyppigere, at deres brud har fundet sted efter gensidig overenskomst, og at begge parter er afklarede omkring bruddet.

91 pct. af dem har da også fælles forældremyndighed. I denne gruppe finder vi også flest med udvidede samværsordninger, herunder har knap hvert fjerde forældrepar etableret en deleordning om bar-

net/børnene, hvilket svarer til niveauet i skilsmissebefolkningen generelt (Børns Vilkår & Egmontfonden, 2015; Ottosen m.fl., 2014). Forældrene har hyppigt etableret en mundtlig aftale med hinanden om samværsordningen, og de oplever relativt sjældent, at aftalerne ikke bliver overholdt.

Ud fra de oplysninger, som er givet til undersøgelsen, efterlader besvarelsenerne indtryk af, at forældresamarbejdet i det store og hele foregår på en ordentlig måde. Mange forældre er i stand til at mødes face-to-face med regelmæssige mellemrum, eller de taler sammen telefonisk. Relativt få har indskrænket forældre-kommunikationen til at være skriftlig, og tilsvarende er det få, som slet ikke har nogen indbyrdes kontakt, eller som oplyser, at deres forældresamarbejde er præget af skændier og konflikter. Det modsvares af, at relativt mange forældre – næsten 4 ud af 10 – beskriver samarbejdsatmosfæren som fordragelig og rimelig. I hver tredje sag opleves atmosfæren som neutral eller forretningsmæssig – dvs. at forældrene er i stand til at optræde som 'korrekte kolleger'.

Som blandt andre forældrepar, der henvender sig til Statsforvaltningen, drejer sagens formelle aspekt sig ofte om samværsspørgsmål. Men relativt set forekommer problemstillinger om barnets bopæl lidt hyppigere, hvilket må ses i lyset af, at en del af forældrene er ved at flytte fra hinanden. Omvendt henvender de sig sjældnere pga. en konflikt om forældremyndigheden, hvilket formentligt må forstås på baggrund af forældrenes evne og vilje til at kunne det fortsatte forældreskab.

Både forældre og børn, som tilhører gruppe 1, er i relativt god trivsel. Forældrene rapporterer sjældent om, at de er nervøse, nedtrykte, bekymrede eller urolige, endsiges plagede af frygt. I forhold til andre forældre i undersøgelsen har de også lidt sjældnere haft sygefravær gennem den sidste måned. En måling af børnenes generelle trivselsbillede, der med en restriktiv målestok belyser symptomer på ekstroverte eller introverte adfærdsproblemer (SDQ, jf. nedenfor), viser, at 88 pct. af børnene befinder sig inden for det trivselsmæssige normalområde. Det svarer næsten til, hvad vi finder i den danske normalpopulation af børn.⁴ Langt de fleste forældre (89 pct.) oplyser da også, at de ikke er bekymrede eller kun er lidt bekymrede for deres barns samlede adfærd; oftest er de slet ikke bekymrede. Forældrene mener også gennemgående, at barnet virker tilfreds med samværet og med, hvor det har bopæl. Man bør her have i mente, at relativt mange af forældrene i gruppen er (samværs-)fædre.

Ud fra de data fra Statsforvaltningens sagsregistreringssystem, som er koblet til analysen, finder vi, at sagerne lidt sjældnere fører til, at en jurist må træffe en afgørelse i sagen, fordi forældrene ikke selv kan nå til enighed. Derudover er der færre i gruppen, hvis sag er overført til en domstol. Endelig er det påfaldende for Type 1, at forældrene IKKE har

⁴ Der sammenlignes her med 5.000 danske børn i 7- hhv. 11-års-alderen (SFI's børneforløbsundersøgelse).

erfaring med at inddrage andre professionelle instanser eller myndigheder i deres problemstillinger. For 4 ud af 5 er den aktuelle sag deres første møde med Statsforvaltningen, og de allerfleste (80 pct.) har hverken været i kontakt med en kommunal sagsbehandler eller opsøgt hjælp andre steder (fx hos en advokat, psykolog eller læge) i forbindelse med deres aktuelle problem.

Det samlede mønster, som træder frem om Type 1, er, at der er tale om en forældregruppe (eller en sagstype) med relativt få problemer. Forældrene henvender sig måske, fordi det knager lidt med kommunikationen, fordi de ikke kan finde ud af at løse bopælsspørgsmålet, fordi deres samværsordning ikke fungerer helt optimalt, eller fordi økonomien og i sjældnere tilfælde nye partnere skaber knaster. Men grundlæggende forekommer der ikke i denne gruppe at være tegn på uovervindelige problemer, og forekomst af det, som vi kalder risikofaktorer, er i det væsentlige fraværende. Der er tale om forældrepar, som grundlæggende har respekt for hinanden som forældre, som har potentialet og viljen til at få forældresamarbejdet om børnene til at fungere godt, men som aktuelt har brug for lidt hjælp til det.

TYPE 2: HØJT KONFLIKTNIVEAU. SAMSPILSDYNAMIKKEN SOM DET OVERSKYGGENDE PROBLEM

Gruppe 2 omfatter 41 pct. af sagerne og er dermed den største af de fire grupper, som vi har identificeret. Negativt defineret er dens kernekaraktistika, at forældrenes konfliktniveau ikke er lavt, samt at problemerne ikke grundlæggende udspringer af en bekymring over, at omsorgen for barnet varetages utilstrækkeligt.

Positivt formuleret indebærer det, at de fleste forældre oplever, at deres indbyrdes konfliktniveau er højt. De har typisk opgivet at tale om det meste og oplever ikke, at de kan nå hinanden (konflikttrappens trin 5). Blandt nogle forældre er konflikterne knap så høje. De kan tale sammen, men det fører hurtigt til gensidige bebrejdelser og angreb (trin 3). Blandt andre, men færre, er konfliktniveauet ekstremt højt: De opfatter hinanden som fjender, forsøger at skade hinanden gennem handlinger eller kan slet ikke kan være i samme rum (trin 6, 7 og 8).

Forældrene i Type 2 rapporterer sjældent om andre risikofaktorer. Psykisk sygdom, misbrugsproblemer, psykisk eller fysisk vold eller en utilstrækkelig omsorg for barnet er sjældent de væsentlige kilder til problemerne i deres sag.

Alligevel er der uenigheder omkring børnene i en del af sagerne. I hver femte sag mener mindst en af forældrene, at den anden forælder er en dårlig forælder, og i hver fjerde sag bliver det oplyst, at forældrene er uenige om barnets omsorg, opdragelse eller skoleforhold. Forældrene i

Type 2 oplyser også lidt hyppigere end andre, at nye partnere er anledning til deres konflikter, og næsten 4 ud af 10 peger på, at økonomiske spørgsmål fremkalder samarbejdsproblemer. Endelig er der mange – henved tre fjerdedele – som ikke oplever, at begge forældre vægter børnenes behov.

Type 2 fremstår som den gennemsnitlige forældreansvarssag i Statsforvaltningen: I de fleste tilfælde har parterne boet sammen i en år-række uden at være gift, og da de henvender sig til Statsforvaltningen, er samlivsbruddet ikke længere af helt ny dato: For henved halvdelen er det sket for flere år siden, og der er som regel kommet nye partnere ind i billedet. Flertallet oplyser, at de er afklarede med bruddet.

De henvender sig typisk, fordi der er problemer med samværet, mens forældremyndighedsspørgsmålet sjældent er den formelle grund til, at sagen bliver rejst. Den samværsordning, de har, er som regel baseret på en mundtlig aftale, mens hver femte forælder oplyser, at aftalen ikke bliver overholdt. Børnenes samværsordninger varierer i udstrækning, men hælder mod de udvidede ordninger, der også omfatter deleordninger. Det er relativt sjældent, at der for tiden slet intet samvær er. Flertallet af forældrene har opretholdt en form for kontakt med hinanden, men oftest består den af sporadiske telefonsamtaler eller er skriftlig, og relativt mange – ca. hver tredje – oplyser, at forældresamarbejdet er præget af skænderier. Hver femte forælder siger, at der slet ingen kontakt er mellem dem. Indtrykket af, at der er store knaster i forældrenes samspil, understreges af forældrenes egen oplysninger, idet det kun er et mindretal, som oplyser, at de formår at samarbejde og håndtere deres konflikter. I mange tilfælde opleves viljen til det heller ikke: I to tredjedele af sagerne oplyses det, at den ene eller begge forældre ikke er interesserede i at samarbejde.

For tre fjerdedele af forældrene er den aktuelle sag deres første møde med Statsforvaltningen, og sagen afsluttes oftest uden at blive overført til retten. Denne information understøtter ikke kun indtrykket af, at sagerne oftest handler om samværsproblemer, men tillige, at sagerne måske i højere grad drejer sig om forældrenes samspildynamikker end om substantielle uenigheder. Desuden ses, som i gruppen af 'lavkonfliktende forældre', at disse højkonfliktende forældre i gruppe 2 sjældent har været i kontakt med kommunen, og flertallet – ca. to tredjedele – har også været utilbøjelige til at opsøge hjælp andre steder, fx hos en psykolog, læge eller advokat.

Knap hver fjerde forælder giver udtryk for, at de for tiden selv er bekymrede eller urolige, men de er sjældent nedtrykte, nervøse eller frygtsomme. Til gengæld er mange urolige for børnene. 7 ud af 10 forældre oplever, at barnet eller børnene i nogen eller høj grad bliver påvirket af den aktuelle konflikt.

Når vi med en restriktiv målestok ser på børnenes adfærd, befinder 78 pct. sig inden for det trivselsmæssige normalområde, hvilket er

på niveau for gennemsnittet af de målte børn i undersøgelsen. De resterende 22 pct. af børnene har få, flere eller mange problemer. Der er – i forhold til den 'lavkonflikte' gruppe 1 – altså dobbelt så mange børn i gruppe 2, som har symptomer på ekstroverte eller introverte adfærdsp problemer, og også dobbelt så mange forældre, der er ret eller virkelig meget bekymrede for deres børns samlede trivselsproblemer. Disse fund tyder på, at nogle børn – men altså langt fra alle – kan være påvirket negativt af forældrenes høje konflikter.

Alt i alt tegner data et billede af en gruppe, hvor forældrenes indbyrdes kommunikations- eller samspilsdynamiske vanskeligheder fremstår som den alt overskyggende hindring for, at et samarbejde om børnene kan komme i stand.

TYPE 3: BEKYMRINGER FOR BARNETS VELFÆRD OG OMSORG

Gruppe 3 omfatter 19 pct. af sagerne og er konstitueret ved, at der i næsten alle sager er mindst en forælder, som oplever, at omsorgen for barnet bliver varetaget utilstrækkeligt. Med en gammeldags terminologi kan man sige, at problemerne her drejer sig om forsømmelighed.

Det er i denne sammenhæng vigtigt at fremhæve, at repræsentanterne for Type 3-sagerne især er kvinder. 72 pct. af forældrene, som falder i denne gruppe, er mødre, og en næsten lige så stor andel er bopælsforældre. Mænd og samværsforældre er dermed underrepræsenteret.

I denne gruppe rapporterer mere end 4 ud af 10 om, at det kniber med forældreoven hos mindst den ene af forældrene (dvs. at den anden opfattes som en dårlig forælder), og i hver tredje sag er forældrene uenige om børnenes omsorg, opdragelse eller skoleforhold.

Men der er også andre omstændigheder, som skaber problemer i denne gruppe: Økonomien er – relativt set – en hyppig konfliktkilde. I godt hver fjerde sag rapporteres der om misbrug af alkohol og stoffer, og i en tilsvarende andel sager oplyses psykisk sygdom at være en del af problemet. Godt hver fjerde rapporterer desuden, at psykisk vold eller chikane er et problem mellem forældrene, og tilsvarende opleves jalousi også som en problemstilling i en del af sagerne.

Næsten ingen forældre i gruppe 3 beskriver deres samarbejdsklima som fredeligt og fordrageligt. Få tilkendegiver, at de er i stand til at samarbejde og håndtere deres konflikter, og flertallet mener heller ikke, at der er en gensidig interesse for at få forældresamarbejdet til at fungere. Hvert fjerde forældrepar har slet ingen kontakt med hinanden, og når der er kontakt, foregår kommunikationen oftest skriftligt eller sporadisk pr. telefon. Forældrenes konfliktniveau ligger i den højere ende og er gennemgående på niveau med de 'højkonflikte' forældre i Type 2.

I ganske mange sager ligger samlivsbruddet mindst 4 år tilbage, og flertallet har fået nye partnere og oplever at være afklarede omkring deres brud dengang. Barnet i sagen er lidt hyppigere end i de andre grupper et ældre barn, og det oplyses også relativt ofte, at barnet er utilfreds med den måde, samværet fungerer på, eller med, hvor det bor. En medvirkende forklaring, som er særligt for sagerne i Type 3, er, at relativt mange børn (omkring hver tredje) har forældre, der bor langt fra hinanden, hvorfor de har en længere transporttid. Den gennemsnitligt større geografiske afstand kan også være en af forklaringerne på, at de udvidede samværsordninger, herunder 7/7-ordningerne, er mindre udbredte i gruppen. Til gengæld ses noget hyppigere begrænsede samværsordninger med få overnatninger om måneden. En ret stor andel – hver fjerde – har intet samvær haft gennem den sidste måned. Mere end hver fjerde forælder oplever ikke, at der er en samværsaftale, og en tilsvarende andel, at samværsaftalen ikke overholdes. Dermed er det over halvdelen af forældrene, der oplever, at samværsaftalen er en flydende størrelse.

Selvom sagerne – som blandt de øvrige grupper – ofte handler om samvær, er det påfaldende, at forældremyndighedsspørgsmålet er i spil i ca. en tredjedel af sagerne. Der kan være tale om en samværsforælder, som ønsker at få del i forældremyndigheden, men i lyset af, at de allerfleste forældre har haft et samliv, som børnene er født ind i, er der nok snarere tale om, at den ene forælder ønsker den fælles forældremyndighed ophævet. Det er formodentlig også baggrunden for, at vi i Type 3 ser færre forældrepar end i Type 1 og 2, som bringes til enighed i Statsforvaltningen, men til gengæld flere, der er ved sagens (foreløbige) afslutning vælger at overføre sagen til retten.

Vi ser i gruppen også flere forældre, som har været i kontakt med en kommunal sagsbehandler omkring barnet – det gælder for mere end hver fjerde. Der er med andre ord en bekymring for barnet, som også udtrykker sig ved, at flertallet af forældrene er urolige for, om barnet påvirkes af konflikten. Henved 4 ud af 10 af forældrene er ret meget eller virkelig bekymrede for børnenes generelle trivselsbillede. Skønt tallene er små, er der også flere forældre i gruppen, som oplever, at det for det meste er svært at opdrage barnet. Bekymringerne modsvarer af den restriktive trivselsmåling, vi har foretaget af børnenes adfærdsproblemer. Den viser, at henved 6 ud af 10 børn falder inden for det trivselsmæssige normalområde, mens de øvrige har få, flere eller mange adfærdsproblemer. Og som hos børnene ser vi også her forældre, der hyppigere end i gruppe 1 og 2 selv rapporterer om psykisk mistrivsel i form af nervøsitet, bekymring og uro.

Selvom forældrenes samspildynamik langt fra er lydefrit i gruppe 3, forekommer det ikke først og fremmest at være et højt konfliktniveau imellem dem, der er sagernes kerne. Hovedproblemet udspringer af en bekymring for, om de nødvendige forældreressourcer er til stede, så

omsorgen for barnet kan varetages betryggende. At dømme efter resultaterne på trivselsmålingerne af børnene forekommer denne bekymring at være velbegrundet. Vi ved ikke, om det er bopæls- eller samværsforælderen, der mangler disse ressourcer. Men vi kan se, at respondenterne, der oftest er mødre og bopælsforældre, ofte oplyser, at der er tale om misbrugsproblemer. Det retter pilen på samværsforælderen (jf. kapitel 4). Samtidig rapporterer flere forældre i gruppen om psykisk sygdom; en omstændighed, som vi ved, at man mere villigt indrømmer, uanset køn og forældreposition. Der er altså tale om substantielle problemer, som kan relateres til barnets velfærd, og som kan være afledt af problematisk adfærd hos den ene eller begge forældre, eller af uenigheder om, hvordan barnet skal opdrages.

Under alle omstændigheder er disse omstændigheder, i kombination med forældrenes relativt dårlige – men ikke ekstremt dårlige – samspildynamik, faktorer, som må antages at påvirke barnet negativt. Vi finder da også, at der i de fleste af sagerne er 2-3 risikofaktorer til stede. Samtidig kan vi konstatere, at en betydelig del af børnene falder uden for det trivselsmæssige normalområde, og ofte har de flere problemer.

TYPE 4: KOMPLEKSE PROBLEMSTILLINGER. VOLD SOM KONSTITUERENDE PROBLEM

Den fjerde og sidste gruppe udgør 10 pct. af Statsforvaltningens første-gangshenvendelser, og den er kendetegnet ved, at næsten alle forældre rapporterer, at psykisk vold eller chikane er et problem i forældrenes forhold. Derudover nævner omkring 6 ud af 10 forældre tillige, at fysisk vold eller overgreb er en problemstilling. I spørgeskemaundersøgelsen blev der spurgt til, om fysisk hhv. psykisk vold var faktorer, der udgjorde et problem i forældrenes relation. Spørgsmålet blev bevidst stillet på denne neutrale måde for at gøre det legitimt for både voldsofre og -udøvere at svare. Spørgemåden indebærer imidlertid, at vi ikke har informationer om, hvem der udøver, og hvem der bliver udsat for volden. Vi har heller ikke viden om voldens karakter og alvor. I princippet kan det både være faren, moren og børnene, der har erfaringer med at blive udsat for vold. Som vi drøfter nedenfor, rapporterer mødre imidlertid langt hyppigere end fædre om voldsproblematikker. Som konsekvens er 76 pct. af respondenterne i gruppe 4 mødre, og 66 pct. er bopælsforældre. Fædre og samværsforældre er således underrepræsenteret i gruppen.

Voldsproblematikker er imidlertid ikke det eneste problem i denne gruppe. Halvdelen af forældrene rapporterer også om, at omsorgen for barnet bliver varetaget utilstrækkeligt, de færreste mener, at begge forældre er i stand til at sætte barnets behov over deres egne individuelle behov. I 4 ud af 10 sager oplyses det desuden, at mindst en af forældrene

synes, at den anden er en dårlig forælder. Disse fund indikerer med andre ord, at forsømmelighed eller svigtende omsorgsevner også ofte er en problemstilling i disse sager.

Derudover rapporterer 2 ud af 3 forældre om, at der forekommer psykisk sygdom, og mere end 4 ud af 10, at misbrug af alkohol eller stoffer er et problem i forholdet mellem forældrene. Disse forekomster, særligt psykisk sygdom, er betydeligt højere end i Type 3. Endelig skal nævnes, at det også karakteristisk for gruppen, at mange oplever jalousiproblemer: Det forekommer i 6 ud af 10 af sagerne.

Der er med andre ord tale om meget komplekse sager med oplysninger om flere alvorlige, substantielle problemstillinger.

Ud over disse substantielle problemer er det endvidere karakteristisk, at forældrenes konfliktniveau er højt; for 4 ud af 10 i gruppen er det ekstremt højt: De skader hinanden med fjendtlige handlinger (konflikttrappens trin 7) eller oplever, at det er umuligt at opholde sig i samme rum (trin 8). Der er en meget begrænset formåen til, endsige et ønske om eller villighed til, at etablere et forældresamarbejde. Omkring halvdelen af forældrene har opgivet at have kontakt med hinanden om barnet eller kommunikerer kun skriftligt.

Forældrene har oftere haft et kort samliv, og færre end i de øvrige grupper har været gift. Vi finder i gruppen også en overrepræsentation af forældre med anden etnisk oprindelse end dansk. På henvendelsestidspunktet hos Statsforvaltningen er der lidt flere, som endnu bor sammen eller lige er flyttet fra hinanden: I over 4 ud af 10 sager opstår problemerne med børnene omkring tidspunktet for samlivsbruddet. Det er formodentligt baggrunden for, at vi i denne gruppe finder lidt flere forældrepar med helt små børn (0-2 år); flere forældre, der er singler, flere der er uafklarede omkring, hvem der skal være bopæls- hhv. samværsforældre, og flere forældre, at der oplyser, at partnerne selv er uafklarede med bruddet.

Som helhed er det to tredjedele af forældrene, der oplyser, at de ikke har en samværsaftale, eller at den samværsaftale, der måtte være, ikke bliver overholdt. Vi ser også, at relativt mange børn – godt hver fjerde – ikke har haft samvær i den sidste måned. Når der er et fungerende samvær, er der ofte tale om mindre omfattende ordninger. En medvirkende forklaring herpå, kan – ud over forældrenes belastede relation – være, at en del af børnene er små.

Selvom der også her er forældre, som henvender sig til Statsforvaltningen, fordi der er problemer med samværet, udgør samværsagerne relativt en mindre andel, mens forældremyndighedsspørgsmålet fylder mere. Så vidt det kan vurderes, er dette et tema i ca. 4 ud af 10 sager; en dobbelt så hyppig forekomst som i Type 1 og 2. Man må antage, at den familieretlige konflikt i vid udstrækning drejer sig om at få den fælles forældremyndighed ophævet. Vi kan ud fra Statsforvaltningens afgørel-

seskoder se, at sagerne hyppigere afsluttes med uenighed mellem forældrene, og at hvert femte forældrepar vælger at overbringe sagen til retten.

Selvom de sager, der indgår i undersøgelsesmaterialet, er udtaget som førstegangshenvendelser, oplyser hver tredje forælder i gruppen, at de tidligere har været i kontakt med Statsforvaltningen eller andre familieretlige myndigheder (fx by- eller fogedret), i de fleste tilfælde med den samme partner⁵. Dermed kan en del af sagerne de facto klassificeres som 'gængangere'; en af de indikatorer, der anvendes for at identificere de komplekse højkonflikte sager (Ottosen, 2016a). Analysen viser også, at halvdelen fra gruppen har været i kontakt med en kommunal sagsbehandler omkring barnet. Som helhed har to tredjedele af de adspurgte forældre opsøgt hjælp og rådgivning andre steder, fx hos en advokat, psykolog, lægen eller i kommunen. Selvom sagerne er klassificerede som nye i statsforvaltningssystemet, er der altså ved nærmere eftersyn ofte tale om sager, der selv i den initiale fase allerede har involveret forskellige myndigheder (kommune, retsvæsen) og andre instanser; dette formodes at være et tegn på, at sagen kan udvikle sig til et langstrakt forløb (Ottosen, 2004; Børns Vilkår, 2016).

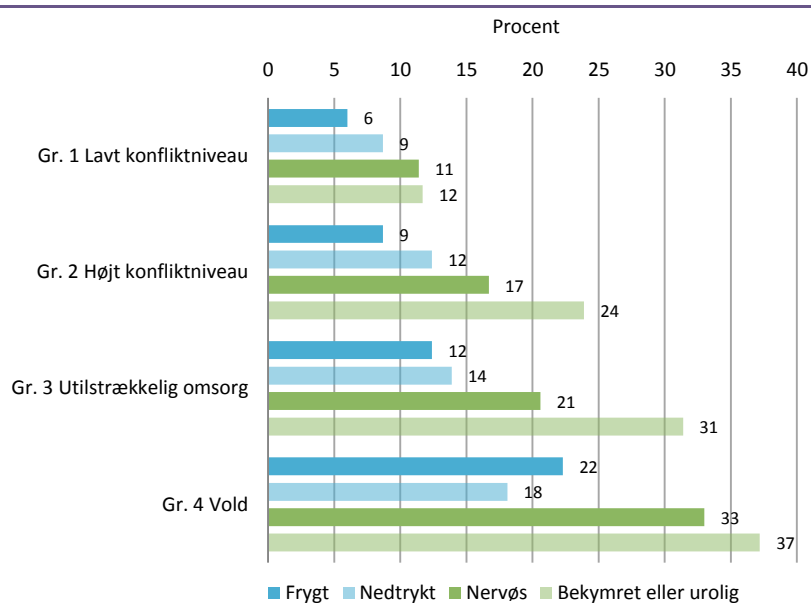
Forældretrivslen i Type 4 udskiller sig ved, at der hyppigere rapporteres om lav livstilfredshed og mere sygefravær eller manglende deltagelse på arbejdsmarkedet. Mest påfaldende er dog, at betydeligt højere andele rapporterer om bekymring/uro, nervøsitet eller frygt. Særligt oplysningen om frygt, der opleves af næsten hver fjerde forældre – og i langt højere grad end blandt de øvrige grupper – påkalder sig interesse, jf. figur 3.1.

3 ud af 4 forældre oplever, at barnet i nogen eller høj grad bliver påvirket af konflikten mellem forældrene; hver tredje er bekymret for barnets generelle trivselsbillede. Der forekommer at være grund til bekymringen, for bedømt ud fra en restriktiv måling af adfærdsproblemer hos børnene falder næsten 40 pct. uden for det normale trivselsområde.

⁵ Statsforvaltningens sager blev digitaliseret i 2013, og derfor er det muligt, at nogle forældrepar har haft en sag før dette tidspunkt. Alternativt kan de have henvendt sig, fx telefonisk, uden at der blev oprettet en sag. Endelig kan der være tale om forældrepar, som har været i kontakt med fogedretten.

FIGUR 3.1

Forekomst af psykisk mistrivsel hos forældrene i de fire grupper. Procent.



Alt i alt repræsenterer Type 4 en konflikttype, hvor der er tale om en koncentration af komplekse problemstillinger, der dels relaterer sig til bekymringer for omsorgsvaretagelsen af barnet, dels et meget højt konfliktniveau mellem forældrene, dels og ikke mindst en alvorlig ubalance imellem forældrene, som har sammenhæng med oplevet vold. Vi finder således i denne gruppering en akkumulering af risici – i halvdelen af sagerne er der 4-5 risikofaktorer til stede på én gang. Når man samtidig ser, at mange af sagerne bærer tegn på at kunne udvikle sig til en 'genganger-sag', samt at mange børn i denne kategori falder uden for det trivselsmæssige normale og ofte har mange problemer, må man formode, at behandlingen af disse sager fordrer særlige foranstaltninger.

OPSAMLING, TVÆRGÅENDE OBSERVATIONER OG PERSPEKTIVERING

FIRE TYPER

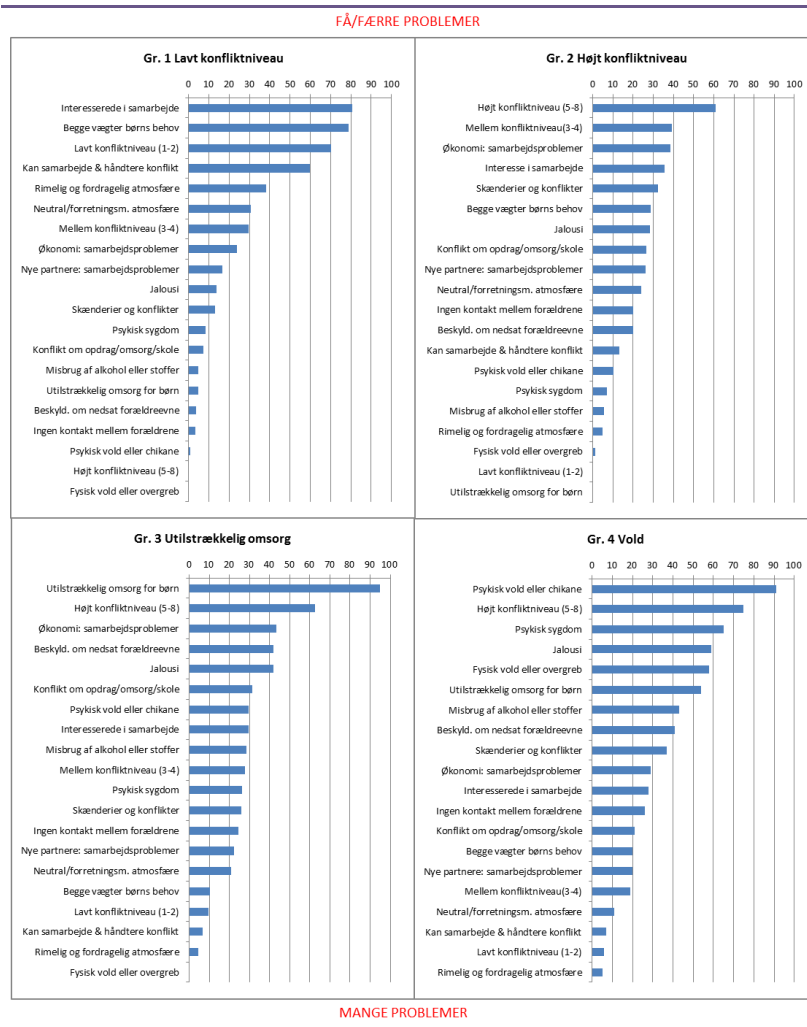
I det foregående har vi identificeret fire profiler blandt de sager i Statsforvaltningen, der fortrinsvis er registreret som førstegangshenvendelser. Kort opsummeret lader de sig beskrive på følgende vis:

1. En profil, der er karakteriseret ved et lavt konfliktniveau mellem forældre; et godt eller relativt godt forældresamarbejde, en formåen til og vilje/ønske om at samarbejde; oftest ingen risikofaktorer; som helhed har børnene få trivselsproblemer. Handler ofte om samvær eller bopæl. Aktuelle samlivsbrud ses hyppigere her.
2. En profil med et højt konfliktniveau, hvor forældrenes indbyrdes samspilsdynamik overskygger for mulighederne for at få forældre-samarbejdet til at fungere. Konfliktniveauet er ofte den eneste risikofaktor. En forøget andel børn falder uden for det trivselsmæssige normalområde. Sagerne handler ofte om samvær. Problemerne opstår en tid efter bruddet.
3. En profil, hvor bekymringen er, at omsorgen for barnet varetages utilstrækkeligt, eller det halter med forældreoven. En del rapporterer om misbrugsproblemer og psykisk sygdom. Forældres konfliktniveau er højt eller middelhøjt. Få kan samarbejde og håndtere konflikter. Gennemsnitligt er der 2-3 risikofaktorer til stede. Mange børn falder uden for det trivselsmæssige normalområde, en del har flere problemer. En del forældre udviser tegn på psykisk mistrivsel. Samværsaftaler flyder ofte, og forældremyndighedsspørgsmålet rejses relativt hyppigt. Samlivsbruddet er ofte af ældre dato.
4. En profil, hvor vold, særligt psykisk vold og chikane er et problem i forældrerelationen. Høje forekomster af jalousi, misbrugsproblemer og psykisk sygdom. Udtalte bekymringer om utilstrækkelig omsorg for barnet. Konfliktniveauet er højt, ofte ekstremt højt. Forældresamarbejdet er på nulpunktet. Ofte er der 4-5 risikofaktorer. Mange børn falder uden for det trivselsmæssige normalområde. Ganske mange forældre med psykisk mistrivsel, især frygt er påfaldende. Samværsaftaler flyder ofte, en del børn har ingen kontakt med samværsforælderen. Relativt mange sager om forældremyndighed. En del sager opstår i tilknytning til bruddet. Ofte er andre myndigheder og instanser søgt involveret.

Figur 3.2 illustrerer grafisk, hvordan de fire typers besvarelsesmønstre falder, sorteret efter faldende orden i forhold til de spørgetemaer i undersøgelsen, der handler om konfliktforekomster og forældresamarbejde.

FIGUR 3.2

Oversigt over de 4 gruppers besvarelsesmønstre i forhold til konfliktindhold og samarbejdsrelationer.



KOMPLEKSITET SNARERE END KONFLIKTNIVEAU

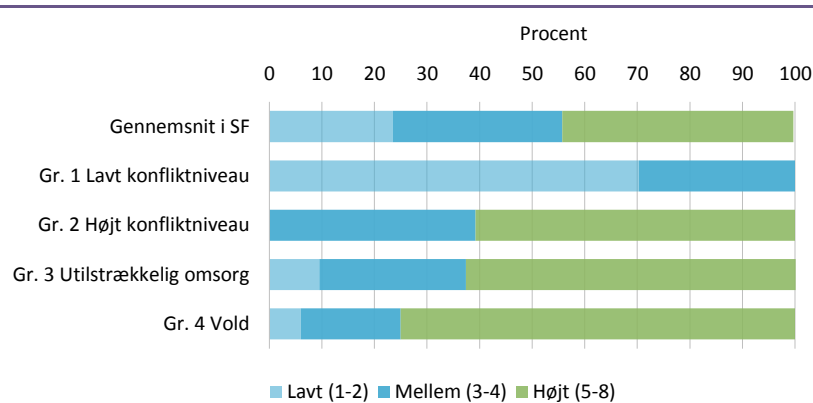
Den latente klasseanalyse hjalp os med at identificere fire typer, der umiddelbart blev konstitueret ved hvert deres unikke karakteristika (lavt konfliktniveau, højt konfliktniveau uden væsentlige risikofaktorer, utilstrækkelig omsorg, vold). Ved at tilføje en række centrale variable til analysen i form af frekvenstabeller har det været muligt at beskrive de fire typer mere indgående.

I det samlede mønster, der tegner sig af sagerne, er det således ikke alene forældrenes konfliktniveau (jf. figur 3.3), der er den differentierende faktor, men derimod sagerne kompleksitetsgrad. Ved at anvende en målestok for, hvor mange risikofaktorer, der optræder i sagerne, teg-

ner der sig et tydeligere mønster af, hvad der adskiller grupperne, og hvad der efter forældrene informationer er på spil i sagerne (jf. figur 3.4). I dette perspektiv kan man argumentere for, at det giver bedre mening at tale om komplekse skilsmisser frem for højkonfliktsskilsmisser, eftersom sidstnævnte ofte kun refererer til samspilsdynamikken.

FIGUR 3.3

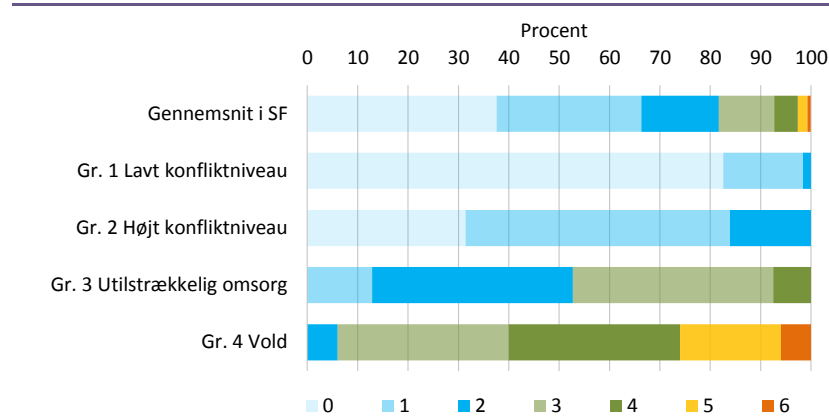
Forældrenes konfliktniveau i de fire grupper samt i SF-sagerne i gennemsnit. Procent.



Kilde: SFI, Statsforvaltningsundersøgelsen, 2016-17.

FIGUR 3.4

Forekomst af antal risikofaktorer i de fire grupper samt i SF-sagerne i gennemsnit. Procent.



Kilde: SFI, Statsforvaltningsundersøgelsen, 2016-17.

I forhold til konflikternes karakter i Type 3 må vi ud fra tidligere forskning antage, at de oplevede problemer med 'utilstrækkelig omsorg' ikke i ethvert tilfælde behøver at nå det bekymringspunkt, hvor de sociale myndigheders indgriben kommer på tale (dvs. hvor der er tale om børnemis-

handling eller omsorgssvigt). Det kan det fx være legitimt at bekymre sig for samværsforældrens kørevaner under indtagelse af alkohol, om et lille barn får tilstrækkeligt med mad eller bliver passet ordentligt, eller om det ældre barn får passet sine skolesager, hvis der mangler overskud i det andet hjem (Ottosen, 2004; 2016b). Problemstillingen kan også, som Cashmore & Parkinson (2011) påpeger (og som analysen af Type 3 skaber fortolkningsrum for), dreje sig om et ældre barn, der under sådanne betingelser ikke længere oplever det meningsfuldt at skulle på samvær. Samtidig kan problemerne naturligvis omvendt også udspringe af samværsforældrens bekymringer over, om forholdene hos bopælsforældren tilgodeser, at barnets behov bliver varetaget tilstrækkeligt. Endelig bør nævnes, at bekymringerne også kan udspringe af forhold hos barnet selv, fx hvis det er skrøbeligt, har særlige behandlingsbehov eller på anden vis har brug for særlig støtte.

I forhold til Type 4 skal bemærkes, at andre undersøgelser har vist, at det multifacetterede fænomen, vold, ikke sjældent optræder i forbindelse med familieretlige sager (fx Johnson, 2006; Johnson & Leone, 2005; Kaspiew m.fl., 2009). I Danmark ved vi fra Justitsministeriets offerundersøgelser, at 90 pct. af danske partnersvoldsofre er kvinder, og at fraskilte med børn er hyppigere udsat for partnervold end personer i andre familietyper (Justitsministeriet, 2014: s. 75). Man ved også, at forekomst af partnervold ofte optræder i sammenhæng med andre belastende omstændigheder, herunder misbrugsproblemer, arbejdsløshed, psykisk sygdom og personlighedsforstyrrelser (borderline, antisocial adfærd, narcissisme) (Capaldi, 2012).

For de professionelle i det familieretlige regi er det væsentligt at kunne sondre mellem, hvilke voldsformer der er tale om, når en part gør gældende, at vold er en del af sagens problem. En sådan vurdering kan både få betydning for, hvilke foranstaltninger der må træffes under selve sagsbehandlingen, og for, hvilke indsatser et forældrepar kan tilbydes (Beck m.fl., 2013; Jaffe m.fl., 2014). I den aktuelle analyse har vi ikke haft mulighed for at kvalificere karakteren eller alvoren af den vold, som respondenterne oplyser som (en del) af problemet i den aktuelle sag. Vi har derfor heller ikke haft mulighed for at inddrage mål, der belyser graden af kontrollerende adfærd i henhold til Johnsons typologi (jf. kapitel 1), men vi kan konstatere, at hver fjerde mor mod hver tiende far oplever, at psykisk vold eller chikane er en del af baggrunden for den aktuelle sag. Tilsvarende har 10 pct. af kvinderne mod 3 pct. af mændene oplevet, at fysisk vold eller overgreb var en medvirkende årsag til, at den aktuelle sag blev rejst i Statsforvaltningen. Problemerne med psykisk eller fysisk vold nævnes således betydeligt hyppigere af mødre end af fædre.

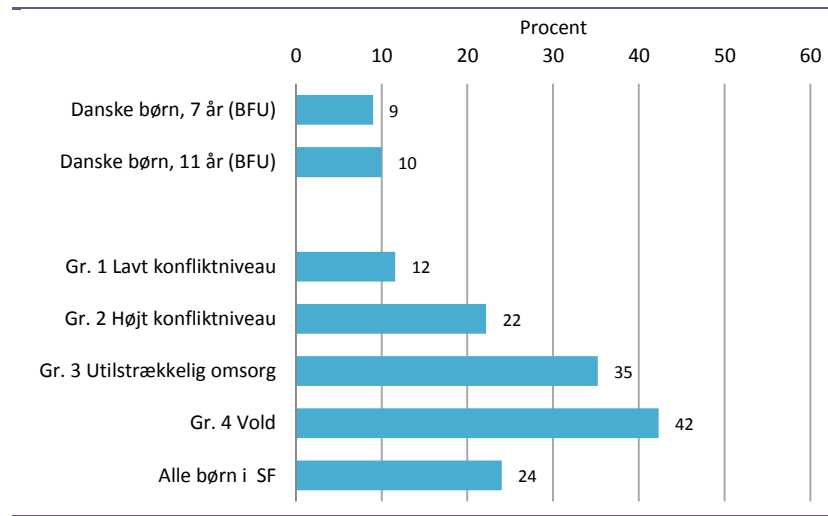
BØRNENES TRIVSELSBILLEDE

En sags kompleksitet, belyst ved antallet af risikofaktorer, har vist sig at have stærk sammenhæng med udfaldet på SDQ, der er analysens centrale instrument til at måle børns trivsel.

I det foregående har vi opereret med et restriktivt mål for, hvornår børns adfærd kan betragtes som afvigende. Vi har sat grænsen for afvigende adfærd på det punkt, hvor vi ud fra tidligere studier ved, at ca. 10 pct. den danske børnepopulation (i 7- og 11-års-alderen) falder uden for det trivselsmæssige normalområde (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Efter denne målestok har analysen vist (jf. figur 3.5), at trivslen hos børnene i gruppe 1 ikke adskiller sig væsentligt fra, hvad vi finder hos yngre danske børn i almindelighed. I gruppe 2 finder vi en fordobling af børn, der falder uden for det trivselsmæssige normalområde (22 pct.), mens andelen af børn med trivselsmæssige problemer er 3-4 gange så stor i gruppe 3 og 4 (35-42 pct.). Børnene i gruppe 4 forekommer med andre ord at være særligt belastede.

FIGUR 3.5

Andele børn med afvigende adfærd, restriktiv scoring (> 13), opgjort for de fire grupper. Procent.



Kilde: SFI, Statsforvaltningsundersøgelsen, 2016-17.

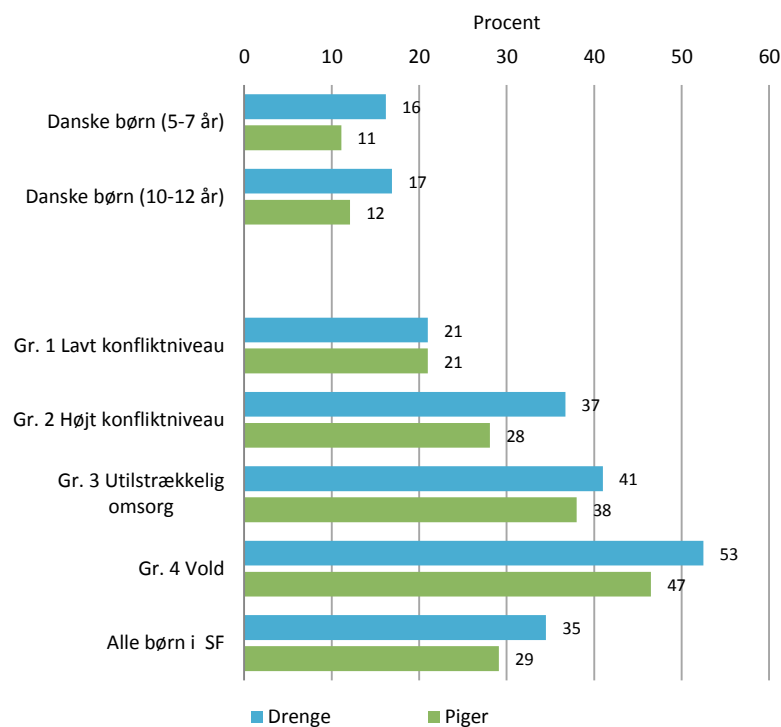
Man kan drøfte, om de grænseværdier, som vi har sat, er for restriktive. Indkredser vi med det ovenfor anvendte cut-off-point kun den mest alvorlige problemadfærd, og afskærer vi os dermed samtidig muligheden for at indfange de børn, som befinder sig i grænseområdet mellem den normale og afvigende adfærd?

Vi har på den baggrund foretaget en supplerende opgørelse af trivselsfordelingen hos børnene, som slækker lidt på kravene til, hvad der

er normaladfærd. Opgørelsen tager afsæt i de nyeste normtal, der findes for den danske børnepopulation⁶, og den er opgjort efter køn. Efter denne mindre restriktive standard falder 11-17 pct. af de danske børn uden for det trivselsmæssige normalområde, afhængigt af køn og alder⁷ (jf. figur 3.6).

FIGUR 3.6

Andele drenge og piger med afvigende adfærd, mindre restriktiv scoring (>10), opgjort for de fire grupper. Procent.



Kilde: SFI, Statsforvaltningsundersøgelsen, 2016-17.

Den nye standard for scoring af trivselsproblemer forandrer ikke grundlæggende ved det mønster, som vi fandt med den mere restriktive målestok, selvom flere børn nu registreres med trivselsproblemer. Der er fortsat dobbelt så mange 'statsforvaltningsbørn' (29-35 pct.), som falder uden for normalområdet i forhold til børnebefolkningen som sådan. Overordnet fordeler problemforekomsten mellem de fire grupper sig også som beskrevet ovenfor. På to punkter tilfører den mindre restriktive målestok nye informationer: For det første forstærker den indtrykket af, at børnene i Type 4 er særligt belastede (henved halvdelen er uden for

⁶ Normtallene er baseret på måling af ca. 56.000 drenge og piger og 5-7 år hhv. ca. 6.500 børn i 10-12 års alderen, jf. sdqinfo.org

⁷ http://sdqinfo.org/norms/SDQ_Danish_cut_off_scores_5_7_year_olds.pdf,
http://sdqinfo.org/norms/SDQ_Danish_cut_off_scores_10_12_year_olds.pdf

normal trivsel). For det andet efterlader den indtryk af, at der i 'lavkonflikt-gruppen' (Type 1) er større andele af børn, der ikke trives godt. I begge tilfælde er det særligt drenge, der er særligt belastede.⁸

⁸ Analyseerne baserer sig som beskrevet på besvarelser fra én forælder i hver sag, og derfor kan opfattelsen af børnene ligesom de øvrige aspekter ved sagen være påvirket af denne forælders hensigter og generelle opfattelse af sagen. Når vi kobler de to forældre i samme sag, finder vi dog samme mønster i sammenhængen mellem antallet af risikofaktorer og begge forældres opfattelse af barnets SDQ. Jo flere risikofaktorer, jo flere forældre er enige om, at barnets samlede trivsel ligger uden for normalområdet (SDQ > 10).

ANALYSER AF KØN

Dette kapitel dykker lidt dybere ned i mænds og kvinders opfattelse af deres sager i Statsforvaltningen. Her anvender vi dels det samlede datasæt med 1.502 respondenter⁹, dels et udsnit af de sager, hvor begge forældre har besvaret spørgeskemaet, idet vi her er interesserede i at vise, hvor høj grad kvinder og mænd i samme sag er enige i deres opfattelse af konfliktniveau og typer af problemer i sagerne.

Som kapitel 3 viste, har kvinder og mænd forskellige opfattelser af deres sager og fordeler sig derfor forskelligt i de fire konflikttyper. Mænd opfatter gennemgående sagerne som mindre konfliktfyldte og oplever færre risikofaktorer i sagen og er derfor overrepræsenterede i Type 1. Kvinder er omvendt overrepræsenterede i Type 3 og 4 og oplever således i højere grad end mænd utilstrækkelig omsorg og vold som konfliktårsag.

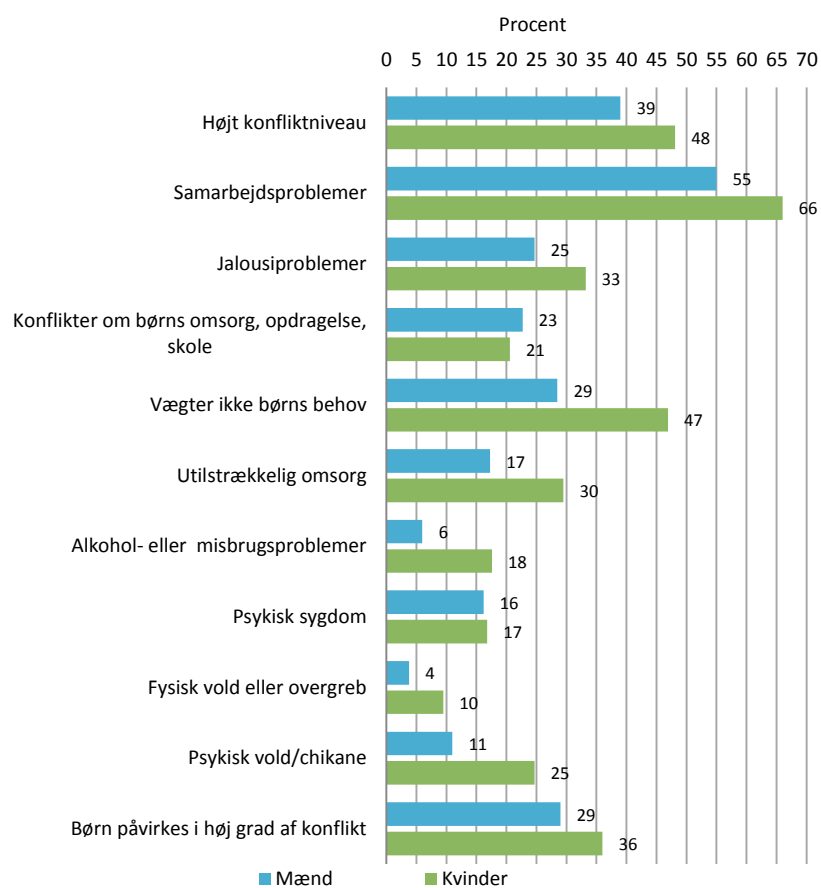
Disse forskelle ses i sin rene form i figur 4.1., der viser tydelige kønsforskelle på alle områder, bortset fra i spørgsmålene om, hvorvidt en af forældrene lider af en psykisk sygdom, og om, hvorvidt der er uenigheder om børnenes omsorg, skole og opdragelse. I alle andre tilfælde er det kvinderne, der rapporterer højeste niveauer af problemer og det højeste konfliktniveau. Mens 18 pct. af kvinderne således angiver, at misbrug af alkohol eller stoffer er årsag til deres konflikter, gælder dette kun 6 pct. af mændene. Mens henholdsvis 30 pct. og 47 pct. af kvinderne oplever, at omsorgen for børnene er utilstrækkelig, og at en af forældrene ikke i tilstrækkelig grad vægter deres børns behov, gælder dette kun henholdsvis 17 og 29 pct. af mændene. Og mens henholdsvis 10 pct. og 25

⁹ Dog kun de 1.463 forældre, der allerede har bestemt, hvem der er bopæls- eller samværsforælder til det udvalgte barn.

pct. af kvinderne oplever, at problemerne skyldes fysisk hhv. psykisk vold, gælder det samme kun for 4 hhv. 11 pct. af mændene.

FIGUR 4.1

Variationer i problemopfattelsen efter respondentens køn. Procent.



Anm.: Antal: 1.502.

Kilde: Statsforvaltningsundersøgelsen, 2016-17.

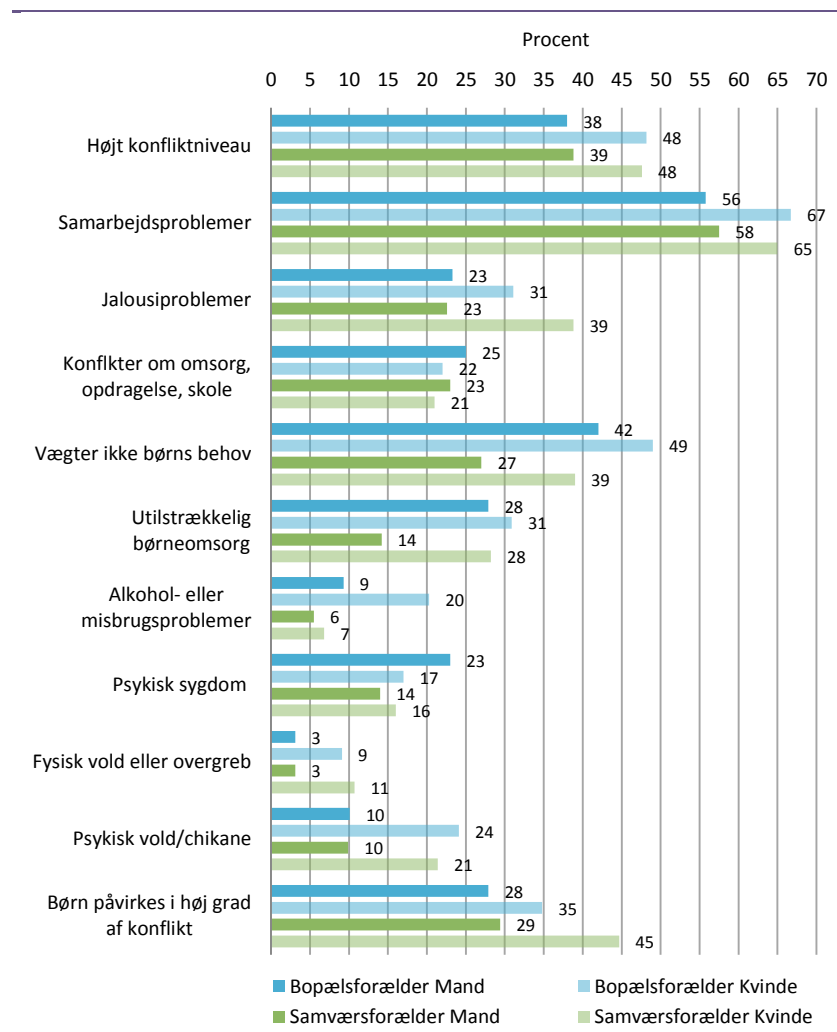
Da kvinder langt hyppigere end mænd er bopælsforældre, og da forældrenes forældreposition kan have betydning for, hvor tit og i hvor høj grad, forældrene oplever et bestemt problem, giver det mening at undersøge, om de observerede kønsforskelle kan bero på deres forskellige forældrepositioner. Figur 4.2 viser, at køn og forældreposition spiller sammen, og at forældreposition også i nogle tilfælde spiller en selvstændig rolle for oplevelsen af konfliktniveau og konflikttype. Vi ser således, at bopælsforældre i højere grad end samværsforældre oplever, at den anden forælder (samværsforælderen) ikke vægter barnets behov over sine egne, og vi ser, at årsagen til, at flere kvinder end mænd oplever problemer

med alkohol- eller stofmisbrug, beror på, at de i højere grad er bopælsforældre, idet kvindelige samværsforældre ikke i samme grad oplever alkoholmisbrug som et problem i sagen.

Når det gælder oplevelsen af fysisk og psykisk vold, jalousi og konfliktniveau er det dog kønsforskellene, der står tilbage, idet langt flere kvinder og mænd uafhængigt af deres forældreposition oplever disse problemer.

FIGUR 4.2

Variationer i problemopfattelsen efter respondenterens køn og forældrestatus. Procent.



Anm.: Antal: 1.502.

Kilde: Statsforvaltningsundersøgelsen, 2016-17.

KØNSFORSKELLE BLANDT SAMME PAR

Vi ser altså markante kønsforskelle på individniveau, hvilket er interessant i sig selv. Med dette datamateriale har vi dog mulighed for at gå et skridt videre, idet vi har mulighed for at sammenligne mødre og fædres besvarelser i de 468 sager, hvor vi har svar fra begge forældre.

De sager, hvor begge forældre har besvaret skemaet, er gennemsnitligt lidt mindre komplekse og har et lidt lavere konfliktniveau, og forskellene mellem kønnene er derfor er lidt mindre markante end i det samlede datasæt. Man kan derfor gå ud fra, at de samlede kønsforskelle er lidt større, end tabel 4.1 viser.

I tabel 4.1 er parrene placeret i en af de fire konflikttyper, vi brugte i kapitel 3 ud fra den ene forælders besvarelse af spørgsmålene¹⁰. Derefter har vi konstrueret en række variable, der viser 1) om ingen forældre oplever det pågældende problem, 2) om moren oplever det, 3) om faren oplever det, eller 4) om begge oplever problemet. Disse variable viser således både, om forældrene er enige eller uenige, og hvem der oplever det pågældende problem, hvis de er uenige.

Forældrene i Type 1 med lavt konfliktniveau er generelt mere enige end de øvrige grupper, og generelt tegner der sig et billede af, at jo mere kompleks sagen er, desto mindre enighed er der mellem parterne om, hvad problemerne drejer sig om. I Type 3, der er kendetegnet ved mange omsorgsproblemer, oplever over halvdelen af kvinderne således, at utilstrækkelig omsorg er en del af problemet, uden at deres eksmænd oplever dette, mens 27 pct. af fædrene oplever dette, uden at deres ekskoner deler denne problemopfattelse. 19 pct. har en fælles forståelse af, at beskyldninger om utilstrækkelig omsorg er en årsag til deres konflikt. Og i Type 4, der oplever vold, ser vi, at 44 pct. af kvinderne mod 19 pct. af mændene oplever, at fysisk vold er et problem i deres forhold – der er ingen eksempler, hvor begge er enige om, at der har fundet fysisk vold sted, mens 38 pct. er enige om, at fysisk vold ikke er en del af deres problemer.

¹⁰ Fortsat den latente klasseanalyse, som er baseret på én respondent i 1.034 sager.

TABEL 4.1

Forældrepars grad af enighed om udvalgte problemforekomster. Særskilt efter de fire konflikttyper. Procent.

Udvalgte problemforekomster		Type 1: Lavt konfliktniveau	Type 2: Højt konfliktniveau	Type 3: Utilst. omsorg	Type 4: Vold	Total
Højt konfliktniveau	Ingen	74,8	28,5	21,4	18,8	42,5
	Mor	15,7	23,7	18,6	21,9	20,1
	Far	9,4	14,5	21,4	3,1	13
	Begge	0	33,3	38,6	56,3	24,4
Misbrug af alkohol eller stoffer	Ingen	88,1	85	80	56,3	83,3
	Mor	9,4	10,6	15,7	21,9	11,8
	Far	1,3	3,4	2,9	12,5	3,2
	Begge	1,3	1	1,4	9,4	1,7
Psykisk sygdom	Ingen	84,9	82,6	68,6	21,9	77,1
	Mor	7,5	6,8	12,9	28,1	9,4
	Far	3,8	8,7	8,6	25	8,1
	Begge	3,8	1,9	10	25	5,3
Fysisk vold eller overgreb	Ingen	97,5	87,4	94,3	37,5	88,5
	Mor	2,5	10,6	4,3	43,8	9,2
	Far	0	1,9	1,4	18,8	2,4
Psykisk vold eller chikane	Ingen	87,4	71,5	58,6	6,3	70,5
	Mor	9,4	19,8	22,9	53,1	19
	Far	3,1	6,8	10	25	7,3
	Begge	0	1,9	8,6	15,6	3,2
Utilstrækkelig omsorg for barnet	Ingen	79,9	77,8	1,4	50	65,2
	Mor	14,5	12,1	52,9	28,1	20,1
	Far	3,8	10,1	27,1	15,6	10,9
	Begge	1,9	0	18,6	6,3	3,8
Procent i alt		100	100	100	100	100
Antal par i alt		207	159	70	32	468

Alt i alt danner de to delanalyser i dette kapitel grundlag for en tese om, at mødre og fædre – gennemgående, også når der tages højde for deres forældreposition som bopæls- hhv. samværsforældre, har ganske forskellige perspektiver på konfliktens indhold og dybde. Dette mønster er genkendeligt fra anden skilsmiseforskning (Kalmijn & Poortman, 2006; Koch-Nielsen, 1983). Det er ikke muligt at afgøre, hvorvidt mødre overrapporterer hhv. fædre underrapporterer problemernes omfang; eller om diskrepanserne kan bero på kønsbetingede perceptioner af fænomener som vold, misbrug, omsorg og familiekonflikter. Det forekommer imidlertid væsentligt at være opmærksom på disse kønede forskelle, når sagens aspekter skal afdækkes.

RESUME OG PERSPEKTIVER

Dette analysepapir rapporterer foreløbige resultater fra det første af tre delprojekter om kortlægning og differentiering af familieretlige sager. I den aktuelle analyse foretager vi en grovsortering af Statsforvaltningens forældreansvarssager ved hjælp af latent klasseanalyse, der er udført på grundlag af et eksisterende og ganske friskt datasæt.

Med afsæt i 1.502 besvarelser fra en undersøgelse blandt forældre med sager i Statsforvaltningen (helt overvejende førstegangshenvendelser) har analysen testet, hvordan indkomne forældreansvarssager fordeles sig med afsæt i forældrenes selvrapporterede konfliktniveau, samarbejdsrelationer, oplevede problemer, herunder også oplysninger om forekomst af udvalgte risikofaktorer. Med risikofaktorer menes ud over et højt konfliktniveau også misbrugsproblemer, psykisk sygdom, oplysninger om, at omsorgen varetages utilstrækkeligt, fysisk vold og overgreb samt psykisk vold eller chikane. Der er tale om risikofaktorer, som litteraturen har vist kan påvirke børns trivsel og velfærd negativt.

Analysen har *for det første* vist, at Statsforvaltningens indkomne sager om forældreansvar falder i omtrent tre næsten lige store kategorier:

- I en kategori af sager er der mindre knaster, uenigheder og uklarheder i forvaltningen af forældreskabet. Der forekommer sjældent risikofaktorer. Forældrene i denne type sager har en grundlæggende vilje og et potentiale til samarbejde, og de synes hverken at have ønske om eller behov for at inddrage andre myndigheder eller professionelle instanser i deres sag. Efter alt at dømme er børnene ikke særskilt belastede. Gruppen udgør 30 pct. af de oprettede sager.

- En kategori af sager, hvor det hovedsagelige problem ser ud til at være den indbyrdes forældre-kommunikation. Konfliktniveauet er gennemgående højt, men der optræder oftest ikke andre risikofaktorer, og forældrene betvivler ikke grundlæggende hinandens kapacitet som forældre. Børnene er lidt hyppigere trivselsmæssigt belastede; efter alt at dømme noget, men ikke meget hyppigere end skilsmissebørn gennemsnitligt er. Kategorien udgør 40 pct. af de sager, som indgår i analysen.
- I en tredje kategori af sager, som udgør 30 pct., optræder der komplekse problemstillinger af forskellig art. I analysen er der foretaget en opdeling af disse sager:
- En gruppe, hvor bekymringen for barnets velfærd optræder som det væsentlige problem, fordi omsorgsvaretagelsen anfægtes. Konfliktniveauet er ikke i alle tilfælde meget højt, men en betydelig del af børnene rapporteres at være trivselstruede. Det er ikke muligt at vurdere, om det skyldes den aktuelle sag, eller om problemerne allerede eksisterede på forhånd. Forældrenes samarbejdskapacitet er lav, og der rapporteres gennemsnitligt om 2-3 risikofaktorer. Denne gruppe udgør ca. 20 pct. af de indkomne sager i Statsforvaltningen.
- En gruppe, hvor der forekommer voldsproblematikker foruden et højt konfliktniveau og forekomst af andre risikofaktorer. Der optræder som ofte 4-5 risikofaktorer i sagerne. Kortlægningen peger på, at en betydelig del af disse børn falder uden for det normale trivselsområde. Ganske mange forældre udviser tegn på psykisk mistrivsel; især selvrapporert frygt er påfaldende. Forældresamarbejdet er på nul-punktet. Et flertal af forældrene har involveret andre myndigheder og instanser i deres sag; en del har også tidligere været i kontakt med Statsforvaltningen, og vi ser også hyppigere, at sagerne bliver oversendt til retten. Der er med andre ord tegn på, at særligt disse sager kan udvikle sig til langstrakte forløb i det familieretlige system. Gruppen udgør ca. 10 pct. af de sager, der oprettes i Statsforvaltningen.

Analysen har *for det andet* fokuseret på betydningen af forældrenes indbyrdes samspildynamik, belyst ved deres konfliktniveau, samt på, om der forekommer udvalgte risikofaktorer i sagerne. Analysen peger på, at det er frugtbart – såvel for forståelsen af sagernes karakter som for klassificeringen af dem – at anskue dem efter kompleksitetsgrad. Ud fra de muligheder, som data tilbød, har der vist sig at være et analytisk potentiale i at foretage optællinger af, hvor mange risikofaktorer der rapporteres om i sagerne. Der kan – ud over de seks faktorer, som vi inddrog – imidlertid eksistere andre centrale risikofaktorer, som vil være relevante at inddrage, når en sags kompleksitetsgrad skal vurderes. Analyseresultaterne understøtter endvidere, at det begrebsligt forekommer mere meningsfuldt at benævne den del af sagsmassen, som har udsigt til at udvikle sig

til langstrakte forløb i det familieretlige system, for *komplekse sager frem for højkonfliktsager*.

Analysen har *for det tredje* belyst, hvem der giver oplysninger om sagernes karakter. Selvom fædre og mødre på nogle områder synes at have ensartede opfattelser af, hvori problemerne består, må vi samtidig konstatere, at der er udbredte kønsforskelle i besvarelserne i forhold til socialt uønskværdige tematikker som vold, misbrug og forsømmelighed af børnene samt i vurderingen af forældrenes indbyrdes relation. Mødre betragter gennemgående sagerne med større alvor end fædre: De oplever hyppigere, at konfliktniveauet er højt, at omsorgen for barnet varetages utilstrækkeligt, at der er misbrugsproblemer, at der forekommer fysisk vold og overgreb, eller at psykisk vold og chikane er en del af problemet mellem forældrene. Forskellene er særligt udtalte i de sager, hvor kun den ene forælder har valgt at deltage i undersøgelsen, men sammenhængen genfindes også i de sager, hvor begge forældre har medvirket. Vi kan med andre ord konstatere, at fædre og mødre har ret forskelligartede perspektiver på konflikten, men begiver os her ikke af med at forklare, hvad baggrunden for dette måtte være.

BEGRÆNSNINGER OG DET VIDERE ARBEJDE

Analysen har ud fra udvalgte risikofaktorer tilvejebragt en grovsortering af forældreansvarssagerne i Statsforvaltningen og dermed peget på en metodik til at udskille de tungere sager fra de lettere. Optælling af risikofaktorer kan således være et redskab ved en indledende screening af sagerne. I de næste delprojekter under projektet *'Kortlægning og differentiering af familieretlige sager'* vil vi arbejde videre med at udvikle en mere udtømmende liste over relevante faktorer og efterspore, om der findes konkrete redskaber, som kan være kandidater til inspiration eller implementering i det familieretlige system i Danmark.

BILAG

BILAGSTABEL 2.1

Teknisk resultat af den latente klasseanalysemodel.

	BIC	Antal parametre	P-værdi
Model med en klasse	9942,9349	10	6,4e-38
Model med to klasser	9403,5984	21	0,97
Model med tre klasser	9416,2817	32	1,00
Model med fire klasser	9446,2528	43	1,00

BILAGSTABEL 3.1-3.7: FREKVENSTABELLER TIL BESKRIVELSE AF DE FIRE TYPER

BILAGSTABEL 3.1

Indikatorer, der belyser konflikttype og -indhold.

	Lavt konfliktniveau	Højt konfliktniveau	Utilstrækkelig omsorg	Vold	Total	Total P <
Cluster size	29,98	40,9	19,44	9,67	1.034	100
<i>Konfliktniveau</i>						***
Lavt (1-2)	70,3	0	9,5	6	243	23,5
Mellem (3-4)	29,7	39,2	27,9	19	333	32,2
Højt (5-8)	0	60,8	62,7	75	458	44
Misbrug af alkohol eller stoffer	4,8	5,7	28,4	43	139	13,4***
Psykisk sygdom	8,4	6,9	26,4	65	173	16,7***
Fysisk vold et overgreb	0	1,2	0	58	63	6,1***
Psykisk vold et chikane	1	10,2	29,4	91	196	19***
Jalousi	13,9	28,4	41,8	59	306	29,6***
Utilstrækkelig omsorg for børn	4,8	0	95	54	260	25,1***
Beskyldninger om nedsat forældreevne	3,6	20	42	41	220	21,4***
Konflikt om børns opdragelse, omsorg eller skole	7,4	26,7	31,3	21	220	21,3***
Begge vægter børns behov	79	28,8	10,4	20	408	39,5***
Økonomi giver samarbejdsproblemer	23,9	38,5	43,3	29	353	34,1***
Nye partnere giver samarbejdsproblemer	16,8	26,2	22,4	20	228	22,1ns
Interesserede i samarbejde	80,6	35,5	29,4	28	487	47,1***
Formår at samarbejde og håndtere konflikt	59,7	13,2	6,5	7	261	25,2***
<i>Beskrivelse af samarbejdet for tiden?</i>						
Rimelig og fordragelig atmosfære	38,4	5	4,5	5	154	14,9***
Atmosfæren er neutral/forretningmæssig	30,6	23,9	20,9	11	249	24,1
Er præget af skænderier og konflikter	12,9	32,2	25,9	37	265	25,6
Ingen kontakt mellem forældrene	3,2	20,1	24,4	26	170	16,4
Ingen beskrivelser passer	9,7	15,4	21,4	19	157	15,2
Ved ikke	5,2	3,5	3	2	39	3,8
<i>Akkumulering af risici (antal)</i>						***
0	82,6	31,4	0	0	389	37,6
1	15,8	52,5	12,9	0	297	28,7
2	1,6	16,1	39,8	6	159	15,4
3	0	0	39,8	34	114	11
4	0	0	7,5	34	49	4,7
5	0	0	0	20	20	1,9
6	0	0	0	6	6	0,6

Anm.: P < 0.001 = ***, p < 0.01 = **, p < 0.05 = *, ns = non-signifikant på et 95-procents-signifikansniveau.

BILAGSTABEL 3.2

Baggrundsfaktorer.

	Lavt kon- fliktniveau	Højt kon- fliktniveau	Utilstrække- lig omsorg	Vold	Total	Total P <
Cluster size	29,98	40,9	19,44	9,67	1.034	100
<i>Respondentens køn</i>						***
Kvinde	45,2	54,1	71,6	76	589	57
Mand	54,8	45,9	28,4	24	445	43
Var ikke gift	53,2	57,4	53,1	65,3	549	56,1ns
Har aldrig boet sammen	5,5	7,1	8,5	7	71	6,9ns
<i>Barnets alder</i>						ns
0-2 år	26,1	27	21,9	33	265	26,2
3-5 år	23,4	23,5	18,9	17,5	222	22
6-10 år	29,5	31,6	34,7	34	319	31,6
11-17 år	21	17,9	24,5	15,5	204	20,2
<i>Tid fra brud</i>						***
Bor sammen	11,6	5,7	2,5	8	73	7,1
Gik fra hinanden i 2016	26,8	25,4	28,6	37	284	27,6
Gik fra hinanden i 2015	19	25,9	17,1	24	226	21,9
Gik fra hinanden i 2013-2014	16,8	20	20,1	19	195	18,9
Gik fra hinanden før 2013	25,8	23	31,7	12	252	24,5
<i>Nuværende parforholdsstatus</i>						***
Ny partner	54,5	62,6	67,2	40	609	58,9
Begge singler	14,5	9	9,5	19	121	11,7
Bor sammen	11,6	5,7	2,5	8	73	7,1
Ved ikke	19,4	22,7	20,9	33	231	22,3
<i>Forældrestatus</i>						***
Bopælsforælder	43,9	50,7	68,2	66	536	53,5
Samværsforælder	44,2	37,7	24,6	18,6	353	35,3
Ikke besluttet	12	11,5	7,2	15,5	112	11,2
<i>Hvem kontaktede SF?</i>						*
Det gjorde jeg	41,9	52,2	55,7	54	517	50
Det gjorde den anden forælder	44,5	35,2	29,4	27	373	36,1
Det gjorde vi begge to	12,3	10,9	13,9	17	129	12,5
Andet	1,3	1,6	1	2	15	1,5
<i>Etnisk minoritet</i>	5,7	8,7	5,2	12,8	74	7,5*
<i>Beskæftigelse og uddannelse</i>						*
Ikke i beskæftigelse eller uden uddannelse	37,9	37,8	45	51,6	389	40,6
Har uddannelse og i beskæftigelse	62,1	62,2	55	48,4	569	59,4

Anm.: P < 0,001 = ***, p < 0,01 = **, p < 0,05 = *, ns = non-signifikant på et 95-procents-signifikansniveau.

BILAGSTABEL 3.3

Sagernes formelle karakter.

	Lavt kon- fliktniveau	Højt kon- fliktniveau	Utilstrække- lig omsorg	Vold	Total	Total P <
Cluster size	29,98	40,9	19,44	9,67	1.034	100
<i>Sagstype</i>						***
Samværs sag	49,7	53,7	43,8	39	508	49,1
Forældremyndighedssag	4,2	2,6	8,5	9	50	4,8
Bopæls sag	8,7	7,1	5	4	71	6,9
Blandet forældremyndigheds- sag	14,5	14,9	23,9	33	189	18,3
Blandet samvær og bopæl	16,5	16,5	15,4	15	167	16,2
Andet	6,5	5,2	3,5	0	49	4,7

Anm.: P < 0,001 = ***, p < 0,01 = **, p < 0,05 = *, ns = non-signifikant på et 95-procents-signifikansniveau.

BILGSTABEL 3.4

Ordninger om børn ved sagens start.

	Lavt kon- fliktniveau	Højt kon- fliktniveau	Utilstrække- lig omsorg	Fys/psyk vold	Total	Total P <
Cluster size	29,98	40,9	19,44	9,67	1.034	100
<i>Samværsordning</i>						
Ingen kontakt	6,2	12,7	24,5	26,8	145	14,4***
Dagssamvær	8,5	10	15,3	16,5	113	11,2
1-3 nætter pr måned	6,9	10,5	14,3	7,2	99	9,8
4-6 nætter pr måned	19,6	16,5	16,3	10,3	170	16,8
7-12 nætter pr måned	22,5	20,2	12,8	14,4	191	18,9
7-7-ordning	22,9	21,9	13,3	13,4	199	19,7
Ved ikke	1,3	1,5	0,5	2,1	13	1,3
Bor sammen	12,1	6,8	3,1	9,3	80	7,9
<i>Kontakt mellem forældre</i>						***
Ingen kontakt	8,8	16,7	28,8	28,1	180	17,7
Skr. kontakt	11,1	29	26,8	24	230	22,7
Månedlig tlf. eller ftf kon- takt	37,5	39,1	31,8	25	364	35,9
Ugentlig ftf møder	42,7	15,2	12,6	22,9	241	23,7
<i>Aftaler om samvær</i>						***
Skriftlig aftale	19,7	20	13,8	9,3	178	17,7
Mundtlig aftale	44,6	32,9	30,1	24,7	354	35,1
Ingen aftale	22	25,4	27,6	41,2	265	26,3
Aftale overholdes ikke	13,8	21,7	28,6	24,7	211	20,9
<i>Transporttid over 0,5 time</i>	17,7	20,2	31,6	14,7	199	21,3***
<i>Forældremyndighed</i>						ns
Fælles	91,2	91,5	87,2	88,7	911	90,3
Mor	7,2	6,8	11,7	9,3	82	8,1
Far	0,3	0,7	1	0	6	0,6
Uafklaret	1,3	1	0	2,1	10	1

Anm.: P < 0,001 = ***, p < 0,01 = **, p < 0,05 = *, ns = non-signifikant på et 95-procents-signifikansniveau.

BILAGSTABEL 3.5

Forældre – bruddet og psykisk mistrivsel.

	Lavt kon- fliktniveau	Højt kon- fliktniveau	Utilstrække- lig omsorg	Vold	Total	Total P <
Cluster size	29,98	40,9	19,44	9,67	1.034	100
<i>Synkronitet</i>						**
Bruddet kom fuldstændig bag på en af dem	12,6	14,5	12	8,6	124	12,9
Bruddet kom i nogen grad bag på mig	17,4	14,5	12,5	8,6	139	14,4
Blev helt eller delvist truffet i fællesskab	35,8	29,3	25,5	24,7	290	30,1
Kom i nogen grad bag på den anden	19,1	22,6	28,8	28	224	23,3
Kom fuldstændig bag på den anden	7,2	7,4	10,3	7,5	76	7,9
Ingen af delene	7,8	11,7	10,9	22,6	110	11,4
<i>Manglende afklaring om bruddet</i>	9,7	18,2	21,4	23	173	16,7***
<i>Psykisk mistrivsel</i>						
Frygt	6	8,7	12,4	22,3	98	9,9***
Nervøs	11,4	16,7	20,6	33	172	17,4***
Nedtrykt	8,7	12,4	13,9	18,1	120	12,1*
Bekymret eller urolig	11,7	23,9	31,4	37,2	227	23***
Følelse af at alt er hårdt	12,1	15,7	15,5	20,2	148	15ns
<i>Livstilfredshed</i>						*
0 til 5	23,2	28,1	19,6	34,7	253	25,6
6 til 7	23,8	28,9	29,4	18,9	262	26,5
8 til 9	43,3	37,6	42,3	35,8	396	40
10 til 11	9,7	5,5	8,8	10,5	78	7,9
<i>Fravær fra arbejde</i>						**
0 til 1 dag	67,6	63,7	61,3	35,8	611	61,7
2 til 3 dage	10	9,7	12,4	14,7	107	10,8
4 til 5 dage	2	2	3,6	6,3	27	2,7
6 til 7 dage	2	2,7	1	3,2	22	2,2
Mere end 10 dage	2,7	3,7	3,6	8,4	38	3,8
Er ikke i arbejde eller under uddannelse	13	15,7	14,4	26,3	155	15,7
Ved ikke	2,7	2,5	3,6	5,3	30	3

Anm.: P < 0,001 = ***, p < 0,01 = **, p < 0,05 = *, ns = non-signifikant på et 95-procents-signifikansniveau.

BILAGSTABEL 3.6

Indikatorer på barnets trivsel.

	Lavt kon- fliktniveau	Højt kon- fliktniveau	Utilstrække- lig omsorg	Vold	Total	Total P <
Cluster size	29,98	40,9	19,44	9,67	1.034	100
<i>SDQ, Restriktivt mål (> 13)</i>						***
Gennemsnitlig (0-12)	88,4	77,7	64,8	57,7	607	76,5
Få problemer (13-15)	5	7,5	13,6	26,8	77	9,7
Flere problemer (16-18)	4,1	7,8	11,1	4,2	56	7,1
Mange problemer (19-40)	2,5	6,9	10,5	11,3	53	6,7
I alt	11,6	22,2	35,2	42,3	793	23,5
<i>SDQ, Mindre restriktivt mål (> 10)</i>						***
Drenge uden for normalom- rådet	21	36,7	41	52,5	131	34,5
Piger uden for normalområ- det	21	28,1	38	46,5	113	29,1
<i>Forældres bekymring</i>						***
Ret meget bekymret for trivsel	9,5	17,6	22,8	20,2	155	16,5
Virkelig meget bekymret for trivsel	1,8	5,6	14,8	10,6	64	6,8
Børn påvirkes i høj/nogen grad af konflikt	37,9	72,2	73,5	75	640	62,4***
Barn er svært at opdrage	9,5	12,5	17	10,3	123	12,3*
Barnet er utilfreds med samvær eller bopæl	9,8	20,1	23	14,5	168	17,1***

Anm.: P < 0,001 = ***, p < 0,01 = **, p < 0,05 = *, ns = non-signifikant på et 95-procents-signifikansniveau.

BILAGSTABEL 3.7

Myndighedsbehandling og andre instanser.

	Lavt konfliktniveau	Højt konfliktniveau	Utilstrækkelig omsorg	Vold	Total	Total P <
Cluster size	29,98	40,9	19,44	9,67	1.034	100
<i>Været i kontakt med kommunal sagsbehandler</i>	16,5	16,3	27,9	47	223	21,6***
<i>Tilbud i Statsforvaltningen</i>						**
Kontrolgruppe	27,7	22,7	25,9	26	260	25,1
Afsl. inden indl. møde	3,9	1,9	3,5	5	32	3,1
Kun indledende	12,3	16,8	16,9	15	158	15,3
Kursus	27,4	25,8	16,9	14	242	23,4
Individuelt	8,7	8,3	11,9	8	94	9,1
Øvrig SF	9,7	13,9	16,4	27	149	14,4
Ukendt	10,3	10,6	8,5	5	99	9,6
<i>Sagens afslutning</i>						***
Afsluttet	3,5	1,2	3	3	25	2,4
Henlagt	2,6	5	8	5	50	4,8
Fuld enighed	4,8	8	4,5	6	64	6,2
Enighed ved møde	15,2	14,2	13,4	17	151	14,6
Uenig	1,6	2,8	4	7	32	3,1
Retten	9	8,3	15,4	19	113	10,9
Øvrig indsats	58,1	58,6	50,2	41	570	55,1
<i>Tidligere kontakt i Statsforvaltningen?</i>						**
Ja, med samme partner	11,9	17,3	22,4	19	174	16,8
Ja, med anden partner	9,4	6,4	6,5	15	84	8,1
Nej, aldrig før	78,7	76,4	71,1	66	776	75
<i>Opsøgt anden hjælp?</i>						***
Ikke opsøgt hjælp	80,3	66	60,2	37	686	66,3
Andet	4,2	6,4	6	6	58	5,6
Advokat	1,6	5,9	6,5	7	50	4,8
Psykolog/ læge	3,5	4,5	6,5	5	48	4,6
Rådgivning i kommune	4,2	8	9	13	78	7,5
Psykolog, læge + rådgivning	2,9	6,9	7,5	19	72	7
Advokat +	3,2	2,4	4,5	13	42	4,1

Anm.: P < 0,001 = ***, p < 0,01 = **, p < 0,05 = *, ns = non-signifikant på et 95-procents-signifikansniveau.

BILAGSTABEL 3.8

Sammenhæng mellem antallet af risikofaktorer og begge forældres scoring af barnets adfærd (SDQ).

	Andel sager, hvor ingen, den ene, den anden eller begge forældre scorer deres barns SDQ til mere end 10 (ikke normal)					Procent i alt
	Ingen forældre	Den ene forælder	Den anden forælder	Begge forældre	Antal	
<i>Antal risikofaktorer i sagen vurderet af den ene forælder</i>						
Ingen risikofaktorer	57,3	12,7	17,8	12,1	157	100
En risikofaktor	45,9	13,3	21,4	19,4	98	100
To eller flere risikofaktorer	37,3	21,3	16	25,3	75	100
<i>Antal risikofaktorer i sagen vurderet af den anden forælder</i>						
Ingen risikofaktorer	55,4	15,8	13,7	15,1	139	100
En risikofaktor	55	12	16	17	100	100
To eller flere risikofaktorer	34,1	16,5	28,6	20,9	91	100
Andel i alt	49,4	14,8	18,5	17,3	330	100

LITTERATUR

- Beck, C.J., E.R. Anderson, K.L. O'Hara & G.A.H. Benjamin (2013): "Patterns of Intimate Partner Violence in a Large, Epidemiological Sample of Divorcing Couples". *Journal of Family Psychology*, 27(5), s. 743.
- Birnbaum, R. & N. Bala (2010): "Toward the Differentiation of High-Conflict Families: An Analysis of Social Science Research and Canadian Case Law". *Family Court Review*, 48(3), s. 403-416.
- Børns Vilkår (2016): "*Børn i komplekse skilsmisser*". København: Valby.
- Børns Vilkår & Egmontfonden (2015): "*Jeg er træt af at være deres brevdue*". Valby: Børns Vilkår. Med tilhørende tabelmateriale.
- Capaldi, D.M., N.B. Knoble, J.W. Shortt & H.K. Kim (2012): "A Systematic Review of Risk Factors for Intimate Partner Violence". *Partner Abuse*, 3(2), s. 231-280.
- Cashmore, J.A. & P.N. Parkinson (2011): "Reasons for Disputes in High Conflict Families". *Journal of Family Studies*, 17(3), s. 186-203.
- Dahl, K.M. & M. Bisgaard (2016): "*Midtvejsevaluering af 'Forældre sammen – hver for sig'*". København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Analysenotat.
- Familiestyrelsen (2011b): "Sagskatalog. Tunge samværsager (vold, grænseoverskridende handlinger og samarbejdschikane mv.)". Bilag 6 til *Evaluering af forældreansvarsloven*.
- Haddad, L.; K.D. Phillips & J.M. Bone (2016): "High-Conflict Divorce: A Review of the Literature". *American Journal of Family Law*.
- Helland, M.S. & I. Borren (2015): "*Foreldrekonflikt; identifikering av konflikt-nivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar*". Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.

- Jaffe, P.G., C.V. Crooks & N. Bala (2009): "A Framework for Addressing Allegations of Domestic Violence in Child Custody Disputes". *Journal of Child Custody*, 6(3-4), S. 169-188.
- Jaffe, P., K. Scott, A. Jenney, M. Dawson, A.L. Straatman & M. Campbell (2014): *Risk Factors for Children in Situations of Family Violence in the Context of Separation and Divorce*. Department of Justice Canada.
- Jevne, K.S. & A. Andenæs (2015): "Parents in High-Conflict Custodial Cases: Negotiating Shared Care across Households". *Child & Family Social Work*.
- Johnson, M.P. (2006): "Conflict and Control: Gender Symmetry and Asymmetry in Domestic Violence". *Violence against Women*, 12, s. 1003-1018.
- Johnson, M.P. & J.M. Leone (2005): "The Differential Effects of Intimate Terrorism and Situational Couple Violence: Findings from the National Violence Against Women Survey". *Journal of Family Issues*, 26, s. 322-349.
- Johnston, J.R. (1994): "High-Conflict Divorce". *The Future of Children*. 4(1), s. 165-82.
- Johnston, J.R. (2006): "A Child-Centered Approach to High Conflict and Domestic-Violence Families: Differential Assessment and Interventions". *Journal of Family Studies*, 12(1): s. 15-35.
- Johnston, J.R. & V. Roseby (1997): *In the Name of the Child: A Developmental Approach to Understanding and Helping Children of Conflicted and Violent Divorce*. Free Press.
- Justitsministeriet (2014): *Udsatbed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2014 med særligt afsnit om vold og reviktimisering*. København: Justitsministeriet
- Kalmijn, M. & A.R. Poortman (2006): "His or her Divorce? The Gendered Nature of Divorce and its Determinants". *European Sociological Review*, 22(2), s. 201-214.
- Kaspiew, R., M. Gray, R. Weston, L. Moloney, K. Hand, L. Qu & J. Deblaquiere (2009): *Evaluation of the 2006 Family Law Reforms*. Melbourne: Australian Institute of Family Studies.
- Kelly, J.B. & M.P. Johnson (2008): "Differentiation among Types of Intimate Partner Violence: Research Update and Implications for Interventions". *Family Court Review*, 46, s. 476-499.
- Koch, K. (2000): *Når mor og far mødes i retten. Barnefordeling og samvær*. Rapport 13/00. Oslo: Nova.
- Koch-Nielsen, I. (1983): *Skilsmisser*. København: Socialforskningsinstituttet.
- Lagerberg, D. & C. Sundelin (2000): *Risk och prognos i socialt arbete med barn. Forskningsmetoder och resultat*. Gothia.

- Maccoby, E. & R. Mnookin (1992): *Dividing the Child. Social and Legal Dilemmas of Custody*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Mattsson, C., A.-D. Hestbæk & A.R. Andersen (2008): *11-åriges hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:16.
- McCutcheon, A.L. (1987): *Latent Class Analysis*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Ottosen, M.H. (1999): *Børnesagkyndig rådgivning. Evaluering af et forsøg i to statsamter*. København: Socialforskningsinstituttet, 99:04.
- Ottosen, M.H. (2000): *Samboskab, ægteskab og forældrebrud. En analyse af børns familieforhold gennem de første leveår*. København: Socialforskningsinstituttet, 00:09.
- Ottosen, M.H. (2004): *Samvær til barnets bedste. Om regler og praksis på samværsområdet*. København: Socialforskningsinstituttet, 04:04.
- Ottosen, M.H. (2016a): *Analyse af udviklingen i familieretlige konflikter*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, notat.
- Ottosen, M.H. (2016b): *Delebørn – det vi ved, det vi gør og det børnene siger*. København: Akademisk forlag.
- Ottosen, M.H. & S. Stage (2011): *Dom til fælles forældremyndighed. Evaluering af forældreansvarsloven*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:26.
- Ottosen, M.H., D. Andersen, K.M. Dahl, A.T. Hansen, M. Lausten, S.V. Østergaard (2014): *Børn og unge i Danmark. Velfærd og trivsel 2014*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 14:30.
- Politiken (2014): Højkonflikt-skilsmisser er skjult menneskejagt (kronik, 01072014), <http://politiken.dk/debat/kroniken/ECE2331072/hoejkonflikt-skilsmisser-er-skjult-menneskejagt/>
- Rejmer, A. (2003): *Vårdnadstvister*. Lund Studies in Sociology of Law. Lund: Sociologiska Institutionen.
- Stark, E. (2007): *Coercive Control: How Men entrap Women in Personal Life*. New York, NY: Oxford University Press.